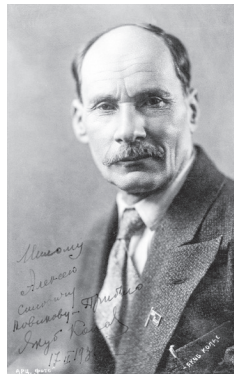

Са старонак
мінулага
жыцця
стар. 4

Па слядах
вялікага
майстра
стар. 10

Цячэ
няспынна
плынь...
стар. 12

Калейдаскоп самабытнасці

Фота Лізаветы Голад.

Паглыбіцца ў традыцыі Прыпяцкага Палесся, паўдзельнічаць у абрадах і майстар-класах, а таксама пакаштаваць розныя нацыянальныя стравы можна было на VIII Міжнародным фестывалі этнакультурных традыцый «Кліч Палесся» ў аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна.

Праграма парадавала насычанасцю і разнастайнасцю. Для аматараў музыкі тут былі шматлікія канцэрты, для прыхільнікаў выяўленчага мастацтва — магчымасць убачыць, як ствараюцца эскізы на пленэры. Мужчыны маглі памерацца сілай у традыцыйным конкурсе «Самы моцны паляшук», а дзяўчаты — прыгажосцю і талентамі на «Палескай прыгажуні».

Сапраўднай разначаккай фестывалю сталі стылізаваныя падворкі пад назвай «Беларускі год — святаў карагод». Так, кожны раён прадстаўляў нешта сваё. Дзіўна было сярод спякоты трапіць на мазырскія Каляды з ёлкай і снегам. Іншыя падворкі здзіўлялі не менш. Так, на Пінскім можна было лавіць «павуком» сапраўдную рыбу, а ў Петрыкаўскім — убачыць, як «возяць купаць бабу да ракі». Усюды адчуваўся дух свята і гасціннасці, як быццам вяртаешся дадому пасля доўгай вандроўкі.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы Дзмітрыя Мезенцава з 65-годдзем. «Вашы высокі прафесіяналізм, умёны вырашаць задачы стратэгічнага характару і арганізатарскі талент садзейнічаюць далейшаму паглыбленню беларуска-расійскай інтэграцыі, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. — Упэўнены, што назапашаныя вамі веды, мудрасць і багаты жыццёвы вопыт паслужаць актывізацыі шматплановага ўзаемадзейня нашых краін, паспяховай рэалізацыі мэт Саюзнай дзяржавы». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Дзмітрыю Мезенцаву моцнага здароўя, невычэрпнай энергіі, дабрабыту і ўвасаблення ў жыццё ўсяго задуманага.

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Вярхоўнага Патрыярха і Каталікоса ўсіх армян Гарэгіна Другога з днём нараджэння. «Вашы асветная работа і дзейнасць па абароне традыцыйных хрысціянскіх каштоўнасцей аб'ядноўваюць людзей, умацоўваючы ў іх сэрцах любоў да Айчыны, — гаворыцца ў віншаванні. — Вы здабылі заслужаны аўтарытэт у царкоўных, палітычных і грамадскіх колах не толькі ў Арменіі, але і за мяжой». Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што ўласцівае Гарэгіну Другому імкненне да адстойвання ісціны і захавання маральных асноў садзейнічае падтрыманню нацыянальнага адзінства і згоды, усебаковаму развіццю беларуска-армянскага дыялогу.

Конкурс. Міністэрства культуры аб'явіла конкурсны адбор рэжысёрскіх канцэпцый рэспубліканскіх мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню 80-й гадавіны Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне (май 2025 года). У планах — урачысты сход і святочны канцэрт майстроў мастацтваў у Палацы Рэспублікі (6 мая), ўскладанне вяноў і кветак на плошчы Перамогі (9 мая), тэатралізаваны эпізод у рамках ваеннага парада (9 мая, месца правядзення мерапрыемства — перасячэнне праспектаў Пераможцаў і Машэрава), гала-канцэрт майстроў мастацтваў у рамках тэлепраекта «Плошча Перамогі» (9 мая, Кастрычніцкая плошча і плошча Перамогі), іншыя культурныя праекты і акцыі. Матэрыялы — канцэпцыі ці сцэнарныя планы і эскізы афармлення месцаў правядзення мерапрыемстваў трэба прапанаваць да 15 лістапада.

Памяць. Выстаўку «Жывыя, пакуль памятаем» прадставілі ўчора ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Экспазіцыя створана па выніках пленэру, прысвечанага 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры і НЦСМ. У пленэры прынялі ўдзел 12 аўтараў: члены Беларускага саюза мастакоў, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Вистаўка расказвае аб трагедыі чалавека падчас вайны, нагадвае, як важна захоўваць гістарычную памяць. Вистаўка «Жывыя, пакуль памятаем» прадстаўлена ў корпусе музея на вуліцы Някрасава, 3 і прадоўжыць работу да 29 верасня.

Да 5 верасня ў музеі «Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва першай паловы XIX стагоддзя» працуе выстаўка жывапісу XX стагоддзя «Мая Радзіма — Беларусь» з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея. Экспазіцыя прысвечана 80-годдзю вызвалення Беларусі. Так, дэманструюцца работы беларускіх мастакоў мінулага стагоддзя. Карціны В. Волкава, Я. Зайцава, Н. Воранава і іншых аб'ядноўвае патрыятызм і гонар за подзвігі народа, падкрэсліваюць у музеі. Пейзажны і бытавы жывапіс на выстаўцы прадстаўлены творами І. Ахрэмчыка, В. Цвіркi, iншых жывапісцаў.

Рэгіён. Абласны фестываль гульні і гумару «Капыльскія пацехі» пройдзе заўтра падчас святкавання Дня горада Капыля. У мерапрыемстве традыцыйна бяруць удзел аматарскія калектывы мастацкай творчасці гумарыстычнай і гульнявой накіраванасці (тэатры гульні і гумару, забаўляльна-гульнявыя калектывы, тэатры мініяцюр, драматычныя калектывы), а таксама асобныя выканаўцы, аўтары і чытальнікі баек, гумарэсак і частушачніцы. Між тым у рамках святочных мерапрыемстваў, прысвечаных Дню горада Капыля, запланаваны гала-канцэрт з удзелам пераможцаў адкрытага конкурсу дзіцячай і юнацкай творчасці «Зарапад талентаў — 2024», танцавальна-песенны марафон «У рытме горада», святочны канцэрт «Родны мой горад, любоў мая» ды іншыя мерапрыемствы.

Вистаўка «Калейдаскоп» Руслана Карпава і Юрыя Аніпава, удзельнікаў фотаклуба «Максімус», адкрылася ў Музеі гісторыі друку і фатаграфіі Гомельшчыны. Экспазіцыя прымеркавана да дзесяцігоддзя творчага саюза. Руслан Карпаў спрабаваў сябе ў розных жанрах, але аддае перавагу партрэту. У розныя гады асобныя работы фатографа былі прадстаўлены на выстаўках у Беларусі, Італіі, Іспаніі. Юрый Аніпаў — член Гомельскага аддзялення Беларускага грамадскага аб'яднання фатографаў, удзельнік шматлікіх выставак.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Здабыткі і планы

У рэдакцыі газеты «Чырвоны Кастрычнік» у гарадскім пасёлку Акцябрскі Гомельскай вобласці прайшла сустрэча са старшынёю Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктарам — галоўным рэдактарам Выдавецкага дома «Звязда» Алесем Карлюкевічам. Удзел у сустрэчы прынялі і супрацоўнікі Акцябрскага райвыканкама.

Размова ішла пра інфармацыйную гігіену, работу айчынных медыя ў лічбавай прасторы. Алесь Карлюкевіч таксама расказаў пра сённяшняю работу Саюза пісьменнікаў Беларусі, здабыткі ў кнігавыданні.

Абмяркоўваліся на сустрэчы і розныя асветніцкія ініцыятывы. Размова ішла ў тым ліку пра пісьменнікаў-землякоў. У вёсцы Забалацце Акцябрскага раёна нарадзіўся ў 1927 годзе паэт Марк Смагаровіч, які падлеткам пайшоў у партызанскі атрад імя В. І. Чапаева. Быў цяжка паранены, лячыўся ў шпіталі, шмат гадоў знаходзіўся ў Бабруйскім доме інвалідаў. Член Саюза пісьменнікаў з 1955 года, Марк Смагаровіч выдаў нямала паэтычных кніг. З вёскі Подгаць — заслужаны работнік культуры БССР паэт і публіцыст Уладзімір Правасуд, які выдаў цэлы шэраг зборнікаў сатырычных вершаў і баек. Вёска Растаў — радзіма славуэта мастацтвазнаўца, аўтара

грунтоўных даследаванняў па гісторыі беларускага жывапісу Леаніда Дробава. Галоўным рэдактарам газеты «Чырвоны Кастрычнік» працаваў паэт-сатырык, аўтар кнігі «Таблеткі для сну» Віктар Лоўгач.

Падчас сустрэчы была агучана ідэя пашырыць праграму традыцыйнага фестывалю «Берагіня», які з'яўляецца візітоўкай Акцябрскага, і прыцягнуць да ўдзелу ў ім сучасныя пісьменнікі краіны.

Напрыканцы мерапрыемства старшыня СПБ падарыў удзельнікам кнігі з серыі «Сучасная беларуская літаратура», а таксама выданні па гістарычным і літаратурным краязнаўстве.

Сяргей ШЫЧКО

імпрэзы

Да 300-годдзя Махтумкулі

Усталічным Dome дружбы адбыўся вечар, прысвечаны 300-годдзю з дня нараджэння класіка туркменскай літаратуры Махтумкулі Фрагі. У ім прынялі ўдзел прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса ў нашай краіне, дзеячы культуры і навукі, студэнты факультэта міжнародных адносін БДУ, іншыя прыхільнікі высокага мастацкага слова.

Уступным словам вечар адкрыла дырэктар установы Ніна Іванова. Затым выступіў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь Назаркулы Шакуліеў. Ён пазнаёміў з планам мерапрыемстваў ушанавання найвыдатнейшага земляка. Пасля слова меў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення

СПБ Міхась Пазнякоў. Паэт і перакладчык расказаў аб супрацоўніцтве пісьменніцкіх саюзаў Беларусі і Туркменістана, засяродзіў увагу на значэнні творчай спадчыны пачынальніка туркменскай літаратуры ў развіцці сусветнай культуры, падкрэсліў важнасць сегмента творчага супрацоўніцтва ў міждзяржаўных адносінах. Міхась Паўлавіч прачытаў свае пераклады вершаў вялікага Махтумкулі на беларускую мову.

Падчас мерапрыемства прагучалі і песні на туркменскай мове ў выкананні прадстаўнікоў дыяспары, а таксама пераклады вершаў Махтумкулі, якія зрабілі Міхась Пазнякоў і Віктар Шніп. Творы прадэкламаваў артыст і рэжысёр Белтэлерадыёкампаніі Алег Вінярскі.

Павел КУЗЬМІЧ

не абмініце

На мове казкі

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» пабачыла свет унікальная па задуме і афармленні кніга — «Любімыя казкі нашых прабабуль». У яе ўвайшлі беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Алеся Якімовіча і рускія народныя казкі ў апрацоўцы Аляксея Талстога.

Укладальнік выдання, выпуск якога ажыццёўлены па заказе Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь у серыі «Сямейнае чытанне», — паэт, прэзаік, дзіцячы пісьменнік, перакладчык Алесь Бадак. У афармленні ёмістага тома выкарыстаны ілюстрацыі аўтарытэтных кніжных графікаў Беларусі — Юрыя Алісевича, Уладзіміра Басальгі, Таццяны Беразенскай, Анатоля Волкава, Вячаслава Валынца, Мікалая Гучіева, Міхаіла Дайлідава, Барыса

Заборава, Пятра Калініна, Алены Лось, Кацярыны Першынай, Валянціна Ціхановіча, Анатоля Тычыны, Тамары Шэлект і іншых таленавітых творцаў.

Кніга «Любімыя казкі нашых прабабуль» выдадзена на рускай мове. Беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Алеся Якімовіча пададзены ў перакладзе на рускую Рыгора Петнікава. У зборніку сабраны 28 твораў, многія з якіх вядомы і па мультыплікацыі, кінематографе. Тыраж кнігі, адрэкаванай на Паліграфічным камбінаце імя Якуба Коласа, — 1700 экзэмпляраў.

Набыць «Любімыя казкі нашых прабабуль» можна па ўсёй краіне ў кнігарнях ААТ «Белкніга» і ў мінскай «Акадэмікнізе». Прыемнага чытання! Шчаслівага знаёмства з казачным жыццём розных часін!

Мікола БЕРЛЕЖ

Юным чытачам

Таццяна Дземідовіч, якая жыве і працуе ў Брэсце, усё больш упэўнена і настойліва працуе ў галіне дзіцячай літаратуры. Пацвярджэнне — яе новая кніга апавяданняў, адрасаваная самым маленькім чытачам, — «Снежным годом» (творы напісаны і выдадзены на рускай мове ў Выдавецкім доме «Звязда»).

У новым выданні — зімовая серыя вясёлых гісторый пра Лену Коцікаву і яе сяброў. Акуратнасць, увага, добразычлівасць, працалюбства, шчодрасць у адносінах да сяброў, любоў да братоў нашых меншых — вось галоўныя матывы апавяданняў. А яшчэ аўтар просіць быць кляпатылівымі ў дачыненні да тых, хто слабейшы. Пісьменніца звяртае ўвагу і на тое, што трэба ўмець спачуваць няўдачам блізкіх, верыць у поспех тых, хто па нейкай прычыне яшчэ не дасягнуў вяршынь.

«Чаго мы чакаем ад зімы? — звяртаецца на першай старонцы да сваіх чытачоў Таццяна Дземідовіч. — Цудай! Цікавых падзей! Вясёлых гісторый! Усё самае захапляльнае пачынаецца тады, калі выпадае снег... Ці не?! Усё пачынаецца з добрага настрою і добрых спраў! Пра гэта дакладна ведае фантазёрка Ленка Коцікава. Аднойчы яна так чакала снег, што прымусіла пасябраваць усіх суседзяў у двары. А яшчэ ім давалося паўдзельнічаць у шчаслівай гісторыі для новага сябра Барыса Маўчуна, сфатаграфаваць Барсіка, які прыляцеў, і выратаваць малечу Чучундрыка. Толькі Ленка Коцікава ведае,

як маляваць самых сапраўдных снегіроў, што робіцца ў чароўнай Краіне Ледзяшоў і як небяспечна прыйсці ў школу, калі не выпаўся!..»

Ужо першае апавяданне кнігі — «Як я чакала снегу» — стварае настрой на знаёмства з добрымі прыгодамі. Складваецца ўражанне, што ў чытача з'яўляецца магчымасць выправіцца ў віртуальнае падарожжа, разам з героямі твора весяліцца і перажываць. І ў гэтым апавяданні, і ў іншых творах няма лішняй дыдактыкі, павучальнасці, але ёсць прыкметнае жаданне аўтара тактоўна і вельмі разумна перадаць пэўны жыццёвы досвед, выласці думкі і парады, да якіх усё ж варта прыслухацца.

Дзесядзь апавяданняў сабраны пад вокладкай кнігі «Снежным годом», якую прыгожа аформіла графік Ганна Архіпава. І неабавязкова чытаць усе творы адразу — лепей і нават больш карысна, калі чытанне ўдасца раскласці на два-тры тыдні, каб быў час паразважаць над напісаным, а мо ў чым і паспрачацца з Ленкай Коцікавай і іншымі героямі.

Дарэчы, за апошнія месяцы Выдавецкі дом «Звязда» прапанаваў юным чытачам сапраўдную бібліятэку дзіцячых кніг, аўтарамі якіх з'яўляюцца Сяргей Клімковіч, Павел Гушынец, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Мікола Чарняўскі, Уладзімір Мазго, Міхась Пазнякоў, Іна Фралова, Валянціна Драбышэўская, Міхаіл Дзеравянка, Тамара Кавальчук, Святлана Быкава, іншыя паэты і прэзаікі.

Кастусь ХАДЫКА

з нагоды

Час прыгожага пісьменства

Фота Кастуся Дробава.

31 жніўня — 1 верасня ўсіх аматараў прыгожага пісьменства чакаюць у Івацэвічах. Менавіта там сёлета адбудзецца свята кнігі. Для гасцей падрыхтавалі шмат сюрпрызаў, у першую чаргу літаратурных. Так, спецыяльна да XXXI Дня беларускага пісьменства былі выдадзены кнігі, прысвечаныя Івацэвіцкаму краю і самім Івацэвічам: ад выдавецтва «Беларусь» — «Івацэвіцкі край» на трох мовах (беларускай, рускай і англійскай), ад выдавецтва «Мастацкая літаратура» — «Мы помнім...» серыі «Беларусь літаратурная». Сярод найцікавейшых падзей — унікальныя сустрэчы з народным пісьменнікам Беларусі Мікалаем Чаргінцом, народнай артысткай БССР Марыяй Захарэвіч і заслужаным дзеячам культуры БССР, народным артыстам Беларусі Эдуардам Ханком.

— Крыху больш за тыдзень засталася да вялікага мультыкультурнага свята, якое адыгрывае значную ролю ў захаванні і ўмацаванні нашай культурнай спадчыны. У нас найбагацейшыя традыцыі кнігадрукавання. Важна і тое, што ў Івацэвічах будуць прадстаўлены найлепшыя ўзоры, пераможцы нацыянальнага і міжнароднага конкурсаў «Мастацтва кнігі», — падкрэсліў значнасць Дня беларускага пісьменства першы намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Андрэй Кунцэвіч падчас прэс-канферэнцыі ў Мінску.

Ён нагадаў, што за 30 гадоў сталіцай Дня беларускага пісьменства сталі 26 населеных пунктаў. Некаторым з іх пашчасціла прымаць гэтае свята двойчы, Полацку нават тройчы.

— Івацэвічы прымуць Дзень беларускага пісьменства ўпершыню. Такім чынам, яго жыхары таксама змогуць далучыцца да беларускага друкаванага слова і нашых слаўных традыцый, — адзначыў Андрэй Кунцэвіч. — Мерапрыемствы пройдуць пад знакам важных для нашай краіны юбілейных дат: 80-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 30-годдзе інстытута Прэзідэнцтва ў Рэспубліцы Беларусь і 30-годдзе прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Тэматыка Года якасці таксама знойдзе адлюстраванне ў праграме форуму. І, вядома, у канцэпцыі свята будуць адзначаны сёлетнія юбілеі класікаў беларускай літаратуры. Зразумела, не будзе абыдзены ўвагай і Піліп Пестрак, чыё імя носіць Івацэвіцкая раённая бібліятэка.

Андрэй Міхайлавіч адзначыў, што кожны, хто прыедзе ў Івацэвічы 31 жніўня і 1 верасня, будзе прыемна ўражаны, бо ўсяго запланавана каля 70 самых розных мерапрыемстваў. Некаторыя з іх ужо распачаліся. 20 жніўня адбыўся фінал рэспубліканскага конкурсу юных чытальнікаў «Жывая класіка», удзел у якім прынялі каля 15 тысяч школьнікаў з усёй краіны.

— Гала-канцэрт пераможцаў пройдзе 31 жніўня ў Івацэвічах. Трансляцыю фіналу можна будзе паглядзець 1 верасня на тэлеканале СТБ, — паведаміў Андрэй Кунцэвіч. — Па традыцыі святочныя мерапрыемствы Дня беларускага пісьменства стартуюць рэспубліканскай навукова-асветніцкай экспедыцыяй «Дарога да святых». Сёлета яна пройдзе з 28 жніўня да 1 верасня па маршруце: Мінск — Святое Поле каля вёскі Загор’е (Баранавіцкі раён) — Ляхавічы — Пінск — Іванава — Драгічын — Белаазёрск (Бярозаўскі раён) — Івацэвічы.

У шэрагу мерапрыемстваў, прымеркаваных да свята кнігі, Андрэй Кунцэвіч асабліва вылучыў Міжнародны круглы стол «Час выбраў нас», які адбудзецца 30 жніўня ў Палацы Рэспублікі, — гэта дыялог і абмен меркаваннямі беларускіх і замежных пісьменнікаў.

Якія ж самыя значныя падзеі чакаюць прыхільнікаў чытання ў Івацэвічах? Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь арганізуе работу Фестывалю кнігі і прэсы, у межах якога будуць прадстаўлены такія тэматычныя павільёны, як «Сучасная Беларусь», «Беларусь памятае»,

«Зроблена ў Беларусі» і «Слова пісьменніка». 31 жніўня адбудзецца навукова-практычная канферэнцыя «Івацэвіцкія чытанні». У гэты ж дзень адкрыюць арт-аб’ект «Дзеці лясной школы», які сімвалізуе прагу беларусаў да чытання і ведаў нават у складаныя ваенныя часы. У Івацэвіцкім раёне знаходзіцца буйны мемарыяльны комплекс «Хаваншчына», дзе ў Вялікую Айчынную вайну была партызанская зона: менавіта там дзейнічала «лясная школа», у якой вучыліся дзеці партызан.

Кульмінацый першага дня свята стане ўрачыстая цырымонія адкрыцця Дня беларускага пісьменства, падчас якой па традыцыі ўзнагародзяць пераможцаў «Нацыянальнай літаратурнай прэміі».

— Безумоўна, гэта самы прэстыжны, адзін з самых вядомых і прадстаўнічых конкурсаў на сёння, — нагадаў дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура», старшыня журы Нацыянальнай літаратурнай прэміі Алесь Бадак. — Конкурс праводзіцца штогод у мэтах падтрымкі і развіцця беларускай літаратуры і творчасці. У розныя гады яго пераможцамі станавіліся Мікалай Чаргінец, Мікола Мятліцкі, Георгій Марчук, Алесь Карлюкевіч, Віктар Шніп і г. д. Гэтыя імёны ведае ўжо кожны. Сёлета на конкурс было пададзена 49 заявак — вельмі шмат, на маю думку.

Алесь Мікалаевіч заўважыў, што ў тройцы лідараў па колькасці заявак сёлета побач з прозай і дзіцяча-юнацкай літаратурай была не традыцыйная для Беларусі паэзія, а публіцыстыка. На яго думку, гэта не выпадкова, бо сёння — час аналізу сітуацыі, у якой мы жывём, а мудрае слова публіцыста гучыць цяпер вельмі акутальна.

1 верасня на галоўнай сцэне адбудзецца літаратурна-мастацкая імпрэза Саюза пісьменнікаў Беларусі.

— Мы з хваляваннем чакаем сустрэчы з чытачом! Мне прыемна адзначыць, што шмат нашых пісьменнікаў прыедзе ў Івацэвічы з самых розных куткоў Беларусі, каб узяць удзел у такім чудаўным свяце. У дэлегацыі амаль 140 чалавек: паэты, прэзаікі, драматургі... Для пісьменнікаў гэта адна з галоўных падзей, — прызналася першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. — Да гэтага свята мы рыхтуемся на працягу года. У Івацэвічы аўтары прыедуць са сваімі новымі кнігамі, якія прэзентуюць на інтэрактыўнай пляцоўцы «Слова пісьменніка». Усе ахвотныя змогуць задаць пытанні і атрымаць аўтографы. Акрамя таго, у раённую бібліятэку мы перадалі бібліятэчку з новых кніг, у тым ліку вельмі знакавы для нас праект — «Анталогія літаратур краін СНД», каб рэха свята кнігі засталася ў івацэвіцкіх чытачоў і пасля яго завяршэння. Першымі слова возьмуць нашы брэсцкія калегі, а потым да іх далучацца пісьменнікі з усёй краіны. Важным стане і ўдзел у свяце нашых сяброў з Таварыства беларуска-малдаўскай дружбы на чале з яго старшыняй Віктарам Сарачанам. Нядаўна выйшла знакавая кніга «Малдаване Беларусі» — яна пра людзей, якія аказаліся ў нашай краіне, што стала для малдаван такой жа любімай, як іх радзіма. Гэтае выданне таксама будзе перададзена Івацэвіцкай раённай бібліятэцы.

Генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Уладзімір Матусевіч паведаміў, што ў Івацэвічах будзе арганізавана выстаўка-продаж: мастацкая, публіцыстычная, вучэбна-метадычная, дзіцячая літаратура. Бацькі школьнікаў змогуць знайсці многа карыснага да новага навучальнага года. І ўсё ж цэнтральнае месца зоймуць выданні пра Вялікую Айчынную вайну. Таксама акцэнт будзе зроблены на новых кнігах дзяржаўных выдавецтваў і выданнях — пераможцаў рэспубліканскіх конкурсаў. Для зручнасці пакупнікоў ААТ «Белкніга» запуская новы мабільны дадатак, які дапаможа набыць тое ці іншае выданне (ён будзе даступны ў Play Market і App Store).

1 верасня адбудзецца ўрачыстая цырымонія закрыцця свята, у межах якой вымпеі стаіцы Дня беларускага пісьменства перададуць гораду Лідзе Гродзенскай вобласці.

Ірына ПРЫМАК

«ЛіМ»-люстэрка

Новы драматычны тэатр выступіў на расійскім тэатральным фестывалі «Княгіня Вольга» ва Уладзіміры, дзе прадставіў драму з жыцця жанчын «Дом Бернарды Альбы» Федэрыка Гарсія Лоркі, пастаўленую рэжысёрам Лізаветай Машковіч. «Спектакль, прасякнуты запалам, драматызмам і глыбінёй, пакарыў сэрцы ўладзімірскіх глядачоў. Зала была поўная, а пасля заканчэння спектакля прагучалі бурныя апладысменты. Гледачы былі крануты іграй акцёраў, глыбінёй рэжысёрскай трактоўкі і магутнай атмасферай, створанай на сцэне», — адзначаюць ва ўстанове культуры. У Мінску «Дом Бернарды Альбы» паводле п’есы знакамітага іспанскага паэта і драматурга можна ўбачыць 13 верасня.

Выстаўка «Песняры-55», падрыхтаваная Нацыянальным гістарычным музеем Беларусі, адкрылася ў Маскве ў Расійскім нацыянальным музеі музыкі, інфармуе БелТА. Яна прымеркавана да 55-годдзя знакамітага музычнага калектыву, якое будзе адзначацца 1 верасня. Генеральны дырэктар расійскай установы культуры Міхаіл Брызгалаў адзначыў падчас адкрыцця: «Летась мы прадстаўлялі ў Мінску выстаўку, прысвечаную Сяргею Рахманінаву. І тады нарадзілася ідэя зрабіць выстаўку ў адказ, прысвечаную «Песнярам». Нашы калегі стварылі экспазіцыю з вялікай любоўю, тут ёсць вельмі рэдкія прадметы. Але мы таксама дадалі свайго: калі толькі паўстала пытанне аб праекце «Песняроў», знайшлі ў нас у архіве рукапіс песні Ігара Лучанка, напісанай спецыяльна для калектыву. Не было б гэтай выстаўкі, можа, рукапіс так бы і заставаўся ў архівах. Мы ўдзячны міністэрствам культуры Беларусі і Расіі, Беларускай дзяржаўнай філармоніі за дапамогу». Экспазіцыя «Песняры-55» будзе працаваць да 20 кастрычніка.

Новы тэатральны сезон стартаваў у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. Ён адкрыўся спектаклем-хітом «Шлюб з ветрам». Да таго ж у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылося тэатралізаванае чытанне ўрыўкаў з паэмы «Сымон-музыка», арганізаванае сумесна з тэатрам. Лагатыпам сезона стала «папараць-кветка» — сімвал пазнання новага. Між тым у хуткім часе тэатр прыме ўдзел у Міжнародным тэатральным фестывалі «Белая Вежа» ў Брэсце са спектаклем «Карней» і ў III Міжнародным ціхаакіянскім тэатральным фестывалі ва Уладзівастоку з пастаноўкай «Камень дурасці».

Парламенцкая дэлегацыя Ісламскай Рэспублікі Пакістан на чале са спікерам Нацыянальнай асамблеі парламента Ісламскай Рэспублікі Пакістан Сардарам Аязам Садзікам адкрыла выстаўку «Пакістан з першага погляду» ў сталічным парку Чалюскінцаў, перадае БелТА. Праект арганізаваны Пасольствам Пакістана ў рамках святкавання 78-й гадавіны незалежнасці Пакістана. Размясцілася яна ў арт-прасторы парку. У цэнтры ўвагі — культурная спадчына краіны, архітэктурныя асаблівасці, рэлігійная разнастайнасць, непаўторныя прыродныя пейзажы. Ва ўрачыстым адкрыцці прынялі ўдзел таксама Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Пакістана ў Беларусі Саджад Хайдэр Хан і намеснік старшыні Мінгарвыканкама Алёг Корзун. Парламенцкая дэлегацыя Ісламскай Рэспублікі сустрэлася ў тым ліку з кіраўніцтвам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Пакістанскія вучоныя выказалі зацікаўленасць у развіцці ўзаемадзеяння з беларускімі калегамі па такіх напрамках, як штучны інтэлект, лазерныя тэхналогіі і тэхналогіі для сельскай гаспадаркі.

Кніга шэф-рэдактара кінастудыі «Саюзмультфільм», гісторыка анімацыі, рэжысёра і сцэнарыста Сяргея Капкова «Легенды студыі “Саюзмультфільм”» выйдзе 30 жніўня ў расійскім выдавецтве «Бослен». У ёй будуць сабрана 35 інтэрв’ю са стваральнікамі шэдэўраў савецкай мультыплікацыі — мастакамі, рэжысёрамі, акцёрамі агучвання, удакладняе «ИТАР-ТАСС». Сярод герояў — Леанід Шварцман, Фёдар Хітрук, Вячаслаў Кацёначкін. «3 жывых апавяданняў саміх герояў кнігі і тых, хто з імі меў зносіны і працаваў, чытач даведаецца, як нараджаліся гэтыя шэдэўры, у якіх умовах з’яўляліся любімыя персанажы, чым жылі іх аўтары», — раскажаў Сяргей Капкоў.

Студыя Sony Pictures вызначылася з датай срэлізу фільма «Вялікае, адважнае, чудаўнае падарожжа». Стужка з Марго Робі і Колінам Фарэлам выйдзе ў пракат 9 мая 2025 года. Праект раскажа пра двух незнаёмагаў Сару і Дэвіда, якія адпраўляюцца ў фантастычнае падарожжа. Акцёрскі склад таксама папоўнілі Фібі Уолер-Брыдж, Лілі Рэйб, Сара Гадан і Хэміш Лінклейтэр. Рэжысёрам выступіў Каганада, вядомы публіцы па навукова-фантастычным драматычным фільме «Пасля Янга» (2021). Над сцэнарыем працаваў Сэт Рэйс, які ўдзельнічаў у стварэнні камедыйнага трылера «Меню» (2022).

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Васіль БАРЫСЮК:

«Нашы творцы заўсёды былі са сваім народам і бачылі яго будучыню ў адзінстве нацыі»

3 нагоды святкавання Дня беларускага пісьменства ў эфіры радыё «Горад FM» на працягу трох месяцаў — з ліпеня да верасня — кожны аўторак і чацвер выходзіць праграма пра літаратуру Брэстчыны «Натхнёныя лёсам адзіным». Ініцыятарам і стваральнікам унікальнага радыёпраекта стаў паэт, галоўны рэдактар радыё Тэлерадыёкампаніі «Брэст» Васіль Барысюк.

— Васіль Пятровіч, як узнікла ідэя стварэння праграмы «Натхнёныя лёсам адзіным»? Які сэнс нясе назва?

— Такая ідэя з’явілася даволі даўно: па-першае, як у чалавека, які цікавіцца беларускай літаратурай, па-другое, як у радыёжурналіста. Імклівае развіццё вяшчання ў FM-фармаце на пачатку нулявых гадоў прывяло да насычэння нашай медыяпрасторы пераважна музычнымі радыёстанцыямі з забаўляльным кантэнтам. Слухачы рознага ўзросту сталі адчуваць недахоп разнастайнай змястоўнай інфармацыі: нездарма ўзнік попыт на падкасты. Цяпер сітуацыя змянілася: на папулярных музычных радыёстанцыях у эфір выходзяць ток-шоу сур’ёзнай тэматыкі, рэалізуюцца патрыятычныя, маладзёжныя, гістарычныя праекты, значна пашырыліся напаўненне і колькасць інфармацыйных выпускаў. Дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі рэдакцыі атрымалі магчымасць уагасіць у жыццё шмат цікавых задумак: і на тэлебачанні, і на радыё, і ў іншых СМІ. Музычны фармат радыё «Горад FM» можна вызначыць як «рэтра», таму ў эфіры станцыі асабліва хораша гучаць гістарычныя, патрыятычныя, культуралагічныя праекты. Пасля таго, як стала вядома, што менавіта на Брэстчыне, у Івацэвічах, пройдзе Дзень беларускага пісьменства, ідэя стварэння праграмы пра літаратуру Брэсцкай вобласці і стала афармляцца ўжо ў практычным кірунку. У Міністэрстве інфармацыі заяўку ад імя нашай Тэлерадыёкампаніі «Брэст» падтрымалі, за што вялікая ўдзячнасць. А назва «Натхнёныя лёсам адзіным» якраз пра тое, што, нягледзячы ні на якія пераломныя моманты ў гісторыі Беларусі, ды і ў цэлым Еўропе, нашы творцы заўсёды былі са сваім народам і бачылі яго будучыню ў адзінстве нацыі, у моцнай агульнай дзяржаве. Асабліва гэта датычыцца першай паловы XX стагоддзя, калі паэты і празаікі сучаснай Брэсцкай вобласці, як і ўсёй Заходняй Беларусі, узялі самы актыўны ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху 20—30-х гадоў і барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. Таму шмат увагі менавіта гэтаму перыяду.

— Якія мэты вы ставілі перад сабой, адкрываючы старонкі літаратурнага жыцця мінуўшчыны?

— Мне здаецца, мы ўвогуле недастаткова ведаем пра літаратурны працэс на тэрыторыі сучаснай Брэсцкай вобласці ў мінулыя часы. І калі казаць пра «свіную мінуўшчыну», то гэта і лагічна з улікам стану, у якім апынуліся беларускія землі пасля моцнай паланізацыі, катастрафічнага змяншэння ўжывання старабеларускай пісьмовай мовы. А вось тое, што многія літаратары 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя ўспамінаюцца альбо рэдка, альбо іх творчасць падаецца надзвычай аднабакова, непакоіць, напэўна, больш за ўсё. Слова ж набыло тады значэнне зброі. Добра памятаю, як мая

баба Маня, Марыя Васільеўна (я родам з Кобрынскага раёна), расказвала пра два гады заняткаў у пачатковай школе «за польскім часам», калі іх прымушалі раз за разам паўтараць: «Хто ты естась — поляк малы, які знак твуй — ожэл бялы...» Заўсёды надзвычай стрыманая, бабуля згадвала пра гэта не з абурэннем, а з нейкай крыўдай і стойным непараўменнем: «Як жа так?» Мне здаецца, падзеі апошніх гадоў яскрава прадэманстравалі, што забывацца ні пра што нельга.

— Як адбываецца падрыхтоўка да літаратурных праграм? Да якіх крыніц звяртаецеся?

— Гэта, вядома, шматтомнае выданне «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя», «Літаратурная Берасцейшчына: краязнаўчыя нарысы, партрэты, артыкулы» (В. Я. Ляшук, Г. М. Снітко), шматлікія літаратуразнаўчыя працы У. А. Калесніка, артыкулы ў перыядычных выданнях. Таксама шукаю інфармацыю ў інтэрнэце. Варта адзначыць работу шэрагу бібліятэк — і абласной, і раённых — якія на сваіх сайтах размяшчаюць інфармацыю пра славуных землякоў-літаратараў, сістэматызуюць яе. Звяртаюся да архіўных матэрыялаў Брэсцкага абласнога радыё і тэлеканала «Беларусь 4. Брэст».

— Як тэматычна пабудаваны цыкл перадач?

— Збіраўся пачынаць з сівой даўніны і зрабіў гэта, але з другой праграмы — з 4 ліпеня. 2 ліпеня, напярэдадні Дня Незалежнасці, звярнуўся да грамадзянскай лірыкі тых заходнебеларускіх паэтаў, якія не проста сваёй творчасцю, а ўсім лёсам змагаліся за гэтую незалежнасць і да 1939 года, і ў час Вялікай Айчыннай вайны. Гэта Піліп Пестрак, Мікола Засім і Валянцін Таўлай. А затым, з другой праграмы, згадаў унікальную знаходку, зробленую ў 1970 годзе на тым месцы, дзе цяпер пабудаваны археалагічны музей «Бярэц», — грабенчык з кірылічным алфавітам. І ўжо ад яго па храналогіі да пачатку XX стагоддзя. З 20-х гадоў асноўная ўвага менавіта творцам-землякам. Некалькі асобных выпускаў прысвечаны мастацкаму асэнсаванню подзвігу абаронцаў Брэсцкай крэпасці як у беларускай, так і ў цэлым у савецкай літаратуры. Неўзабаве ад жанру радыёнарыса планую перайсці да інтэрв’ю: з хваляваннем чакаю гутарак са сваімі землякамі. Праграма будзе выходзіць у эфір да канца верасня, і наўрад ці ўдасца паспець пагутарыць з усімі цікавымі аўтарамі. Але, магчыма, гэтая акалічнасць паспрыяе з’яўленню новых праектаў. Пэўныя задумкі ўжо ёсць.

— Ці былі ў вас пры падрыхтоўцы перадачы ўласныя літаратурныя адкрыцці?

— Даволі шмат. Яны розныя. Гэта тычыцца і фальклору: у прыватнасці, казак, і не толькі іх жывой мовы, гуманізму, дасціпнасці, а, як ні дзіўна, актуальнасці. Гэта часам поўная змена ўяўлення аб аўтары: так адбылося, напрыклад, з Піліпам Пестракам, які адкрыўся мне не як паэт-барацьбіт, а як цудоўны лірык, што надзвычай тонка адчувае прыроду. Прычым не толькі ў вершах, але і ў лірычных адступленнях рамана «Сустрэнемся на барыкадах». Нанова прачытаны гэты раман даў больш поўнае разуменне палітычнага і грамадскага жыцця Заходняй Беларусі. А вершы Міколы Засіма адкрылі геаграфію партызанскай барацьбы: зусім іначэй загучалі назвы даўно знаёмых вёсак і мясцовасцей, якія былі арэнай змагання з фашысцкімі акупантамі. Уразілі глыбокая народнасць тагачасных аўтараў і, як вынік, іх шырокая папулярнасць сярод простых людзей. Цікавыя знаходкі ўдалося зрабіць і ў радыёархіве: інтэрв’ю Сяргея Смірнова, які прадстаўляў сваю кнігу «Брэсцкая крэпасць» у горадзе над Бугам напярэдадні 20-годдзя вызвалення БССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, інтэрв’ю Алеся Махнача, запісанае брэсцкімі радыёжурналістамі ў сярэдзіне 1960-х гадоў.

— Ці выходзілі вы на кантакты з роднымі, блізкімі знакамітых пісьменнікаў?

— Так, размаўляў з выкладчыкамі філагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна, якія асабіста ведалі герояў праграм, літаратараў, журналістаў, бібліятэкараў Берасцейшчыны. Неўзабаве, спадзяюся, адбудуцца каля мікрафона гутаркі з дачкой Васіля Фёдаравіча Прусакова — Таццянай Васільеўнай Плотка, удавой Анатоля Іванавіча Шушко — Любоўю Міхайлаўнай.

— Асэнсоўваючы гісторыю пісьменства Берасцейшчыны, лёсы паэтаў нацыянальна-вызваленчага руху 20—30-х гадоў, што хацелі б пажадаць сучасным паэтам, пачаткоўцам?

— Падчас падрыхтоўкі шэрагу праграм, прысвечаных Піліпу Пестраку, Міколу Засіму, Валянціну Таўлаю і больш дэталёвага знаёмства з іх жыццёвым шляхам, быў уражаны, як перапляліся іх лёсы з лёсамі большасці нашых людзей: тут і бежанства ў Першую сусветную, і барацьба за зямлю і за мову з польскімі ўладамі, і барацьба супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. І гэта не толькі гады турмаў для саміх творцаў, але і страта імі блізкіх людзей — бацькоў, дзяцей, братоў, сясцёр. І пасля такіх выпрабаванняў яны не дазволілі згаснуць свайму натхненню! Уменне супрацьстаяць жыццёвым абставінам і пры гэтым усё ж такі пісаць творы — галоўнае, чаму мы ўсе — і маладыя, і сталыя — павінны ўвесь час вучыцца ў гэтых аўтараў. Таксама да душы прыйшліся, па-новаму сталі ўспрымацца радкі Таўлая пра жыццё і творчасць у вершы-развітанні з фашысцкай турмы: «Ніякі чорт нам душ не растаптаў//, І мы на рынак вершаў не насілі».

— Сёння набіраюць папулярнасць аўдыякнігі, аўдыяўрокі. На ваш погляд, у чым перавага слыхавога ўспрымання інфармацыі?

— Яе фонавы характар: можна займацца нейкай фізічнай працай і адначасова атрымліваць інфармацыю, перажываць пэўныя эмоцыі. Разам з добрай крыніцай інфармацыі новы змест набываюць хатнія справы, заняткі спортам — і цікава, і карысна. А для творчых людзей

аўдыякніга альбо падкаст — гэта яшчэ і добрая трэніроўка мастацкага ўспрымання рэчаіснасці, уяўлення. Дарэчы, нагадаю, што праграма «Натхнёныя лёсам адзіным» выходзіць у эфір радыё «Горад FM» у аўторак і ў чацвер (да канца верасня) а 21-й гадзіне. У Брэсце ў гэты час яе можна пачуць на хвалі 97,7 FM, у іншых рэгіёнах Беларусі прамая трансляцыя — на сайце gorodfm.by і ў мабільным дадатку «Радыёпэлер». А паслухаць усе выпускі можна на сайце gorodfm.by ў раздзеле «Праграмы».

— Канешне, цікава было б пачуць галасы паэтаў, якія сышлі ў нябыт. Адчуць іх настрой, характар, інтанацыі. Але знайсці на палічках мінулага такі скарб цяжка. Ці ўдавалася вам знаходзіць такія запісы?

— Запісы літаратараў Берасцейшчыны пачынаюцца недзе з канца 60-х гадоў мінулага стагоддзя. Ёсць верш Рудкоўскага і пераклад яго ва ўласным выкананні, у тэлеархіве захавалася інтэрв’ю Калесніка, цікавыя ўспаміны землякоў пра Міколу Засіма, зноў жа Міхася Рудкоўскага. Хоць і лічыцца, што большасць паэтаў свае вершы чытае кепска, але ўжо знаёмыя тэксты адразу ўспрымаюцца іначэй у аўтарскім гучанні: адчуваецца, што чытач многае разумее выклочна па-свойму.

— Калі б была магчымасць узяць інтэрв’ю ва Уладзіміра Калесніка, пра што б вы яго спыталі?

— На шчасце, некалі ў мяне была такая магчымасць, бо студэнтам брэсцкага філфака я стаў у 1993 годзе, і Уладзімір Андрэевіч чытаў нам «Беларускі фальклор» і нават вёў практычныя заняткі ў нашай групе. Спачатку было не да пытанняў: настолькі моцным было ўражанне ад яго лекцыі, усведамлення падчас іх, што нашы звычайныя прыказкі, прымаўкі, песні і казкі — гэта веліч, што яны роўныя самым сусветна-вядомым эпасам. А пасля, канешне, усе мы пыталіся: і пра тое, як пісалася кніга «Я з вогненнай вёскі», і пра фальклор, і пра вайну, і пра паэтаў, і пра пісьменнікаў.

— Якія адметнасці ў развіцці літаратуры Берасцейшчыны выклікаюць найбольшую цікавасць?

— Калі зірнуцца на нашу літаратурную спадчыну, то надзвычай здзіўляе, як развівалася пазыія ў другой палове XX стагоддзя: пасля вайны заўчасна пайшлі з жыцця Таўлай і Засім, схіліўся да прозы Пестрак, і раптам на нашай зямлі з’явілася столькі маладых паэтычных галасоў! І гэта былі вельмі розныя аўтары з добрым паэтычным густам. Як грыбы пасля дажджу! Вось гэты паэтычны берасцейскі ўзлёт і падаецца мне вельмі адметным. Думаю, што менавіта тут яскрава адбілася высокая педагогічная роля Калесніка.

— На чым грунтуецца ваша ўласная творчасць? З чаго нараджаюцца вершы?

— Адбываецца гэта, на жаль, не так часта, як хацелася б. Але крыніца маіх вершаў, як і шмат у каго іншага, — малая радзіма. Нарадзіўся я ў вёсцы Маладыя Корчыцы Кобрынскага раёна: там прайшлі дзяцінства і юнацтва, там — сапраўднае месца сілы, бо, наколькі змог давесці радавод, усе мае продкі жылі і працавалі там. Там складаліся і першыя вершаваныя радкі — пра харастовы прыроды, пра каханне, пра любоў да бацькоўскага дома і Радзімы. Таму менавіта там назаўжды і часцінка сэрца. Але не можа пакінуць раўнадушным і такі горад, як Брэст: са слаўнай, багатай гісторыяй, з легендамі і паданнямі, горад памежны, дзе перасякаюцца лёсы людзей і цэлых краін.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ
Фота даслана аўтарам

Роднай Мышанкі абшары

Напярэдадні святкавання Дня беларускага пісьменства ў вёсцы Новая Мыш Баранавіцкага раёна адбыўся рэспубліканскі фестываль дзіцячай кнігі «Роднай Мышанкі абшары», на які завіталі вядомыя беларускія пісьменнікі, супрацоўнікі бібліятэк і мецэнаты.

Што прыцягнула ўвагу ўдзельнікаў фестывалю да жывапісных мясцін Баранавіцкага раёна? Раскрыем та-ямніцу.

Пад Новай Мышшу прайшлі дзіцячыя гады Яна Чачота, які насіў у юнацтве мянушку «Ян з Мышы», таму фестываль дзіцячай кнігі дазволіў чарговы раз нагадаць маладому пакаленню пра выдатнага беларускага фалькларыста і паэта, які прысвяціў жыццё захаванню культурнай спадчыны нашага народа.

Але найперш уразіла тое, з якой увагай і павагай ставіцца да літаратурнай спадчыны кіраўніцтва раёна, з якім захапленнем і энтузіязмам падтрымалі ідэю начальнік аддзела культуры Баранавіцкага раённага выканаўчага камітэта Аксана Шчэрба і дырэктар Баранавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Таццяна Лайша.

На пачатку свята гаспадыня бібліятэкі Таццяна Лайша правяла для гасцей

дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч. Кіраўнік СПБ уручыў падзякі арганізатарам свята і прадстаўнікам прадпрыемстваў, што далучыліся да перадвераснёўскай акцыі «Падары кнігу дзецям». Дзякуючы мецэнатам, людзям, якія спрыяюць росквіту літаратуры,

Выступленні пісьменнікаў і на сцэне, і на творчых пляцоўках захаплялі гледачоў. Сустрэчы дарылі яркія эмоцыі і ўражанні. Літаратурны марафон з узнёслай, душэўнай літаратурна-паэтычнай прамовы пачаў лаўрэат шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэмій, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Складальніца ўпадабанай дзецьмі і настаўнікамі чытанкі «Верасок» і аўтар вельмі займальных і пазнавальных кніг для дзяцей Іна Фралова сваімі радкамі абудзіла ў памяці кожнага прысутнага шчаслівыя моманты дзяцінства. «Тата» папулярных кніжак для дзяцей Дзмітрый Мікалаеў падзяліўся «рэцэптамі» самых цікавых кніг, а з выступлення Тамары Кавальчук кожны зразумеў, наколькі дзіцячы пісьменнік шчыры, чулы і светлы чалавек. Валерый Квілорыя — часты госць на Брэстчыне, а яго гісторыі дораць прыемныя

раз ўзяла ў рукі сваю кнігу, якая пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда» — «Снежным годом».

Наталля Кандрашук з Кобрына акрамя кніг прывезла з сабой вясялыя загадкі і вершы. Самыя кемлівыя атрымалі прыз! Непаўторная прырода і людзі слаўная гісторыя роднага краю на тхнілі кіраўніка літаратурна-музычнай гасцёўні «Крыніца» пры Баранавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Яна Чачота Раісу Раманчук на напісанне прыгожых, вобразных вершаў. Як высветлілася, пісьменніца Ірына Карнаухава нарадзілася ў Баранавічах. А вось яе захапляльныя гісторыі і вершы дазваляюць малым пазнайкама пабываць у розных казачных краінах і даведацца, які наш Сусвет разнастайны і шматколерны. У тое, што ў кожнага дзіцячага пісьменніка ёсць чарадзейная палачка ды скарбонка з цудамі, паверылі і дарослыя, калі на сцэну выйшла аўтар шматлікіх чароўных казак Кацярына Хада-севич-Лісавая. «Кніжная фея» прапачала вершы Міколы Чарняўскага і нагадала, як выдатна, калі твай сябар — кніга.

Колькі забаўляльных і пазнавальных гульніў разам з кнігамі прывезлі пісьменнікі з Віцебшчыны, аўтары дапаможнікаў па прадмеце «Чалавек і свет» Галіна і Сяргей Трафімавы! А некаторыя загадкі падкідвалі жыццёвыя абставіны. Напрыклад, паднесены дзецьмі ў знак удзячнасці пісьменнікам букеты з белых палявых раслін адразу выклікалі пытанне ў Сяргея Трафімава: што за кветкі? Прызнаюся, не ўгадалі ні дзеці, ні дарослыя. І зноў па адказы пацягнуліся да кніг.

Прадстаўніца Гродзенскага аддзялення СПБ, кіраўнік літаратурна-творчага аб'яднання «Купальскія зоры» пры Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Валянціна Таўлая Таццяна Яцук сустрэлася таксама і з дарослымі чытачамі, падзяліўшыся ўласным вопытам напісання кніг і папулярныя дзіцячай літаратуры. Падчас круглага стала «Роля кнігі ў выхаванні дзяцей»

Алесь Карлюкевіч уручае падзяку Аксане Шчэрбе.

азнаямленчую экскурсію. Кніжніца актыўна папулярнызуе творчасць мясцовых аўтараў, выдаецца штогадовы калектыўны зборнік «С.Т.Р.О.К.І.». Выкарыстоўваючы розныя метады і формы работы, супрацоўнікі зацікаўляюць чытачоў гісторыяй малой радзімы. Калектывам кніжніцы распрацаваны краязнаўчыя настольныя гульні, галаваломкі і нават коміксы, але асабліва ўвага — тэме Вялікай Айчыннай вайны, гераічнаму мінуламу краіны.

Галоўная падзея разгарнулася на цэнтральнай пляцоўцы. Пасля працулай літаратурна-музычнай кампазіцыі паводле паэмы Яна Чачота «Мышанка» ў выкананні Станіслава Пшэўлоцкага і народнага тэатра «На Мышанцы» Намышскага дзяржаўнага аграрнага каледжа з прывітальнымі словамі перад прысутнымі выступілі намеснік старшыні Баранавіцкага райвыканкама Міхал Барысевіч і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага

выхаванню юных патрыётаў і будучага пакалення, кнігі аўтараў Выдавецкага дома «Звязда» на свяце першага званка будучы перададзены ў школы і дзіцячыя сады Баранавіцкага раёна і стануць добрымі спадарожнікамі на шляху да ведаў. У ліку дарыцеляў — адкрытыя акцыянерныя таварыствы «Крошын», «Сталовічы Агра», «Эксперыментальная база «Вольна», «Агракамбінат «Мір», «Баранавіцкая птушкафабрыка», «Птушкафабрыка «Дружба», Баранавіцкі райаграсервіс. Гаспадары Баранавіцкай раённай бібліятэкі за-прасілі на свята сваіх калег. І было так прыемна, калі нас, пісьменнікаў, пазнавалі па кнігах, шчыра дзяліліся тым, з якой асалодай чытаюць нашы кнігі дзеці. Ды і ў пісьменнікаў была цудоўная магчымасць падзякаваць раённым бібліятэкарам, якія сталі беражлівымі захавальнікамі іх творчасці, падзяліцца творчымі праектамі і новымі сюжэтамі, запланаваць паездкі ў розныя рэгіёны вобласці.

Алена Гневушава, Таццяна Дзямідовіч, Наталля Кандрашук, Раіса Раманчук.

Падзяка мецэнатам.

хвіліны вясялых і незвычайных сустрэч з кніжнымі героямі. Цеплыню і пяшчоту падарыла прысутным маладая мама і пісьменніца Алёна Гневушава з Брэста. І тут хочацца дадаць, што катаецца яна на ролях так жа добра, як і герой яе «Сказок-улыбок для весёлых дошколаў» дракончык Спорці. Пра гэта мы даведзіліся падчас імпрэзы! У той дзень была і ў мяне кранальная сустрэча — першы

старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч гаварыў пра важнасць сумеснай працы пісьменнікаў, бібліятэкараў, настаўнікаў, сям'і ў захаванні традыцый чатання. І сапраўды, у Год якасці мы, пісьменнікі, у першую чаргу звяртаем увагу на якасць Кнігі як першага і асноўнага інструмента выхавання і асветы.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ
Фота Кацярыны ЛАЙШЫ

Паэтычныя зоры над славутай ракой

Бацька наш, Нёман! Так з любоўю і павагай мы называем вялікую раку нашай малой радзімы. Сваё «нараджэнне» Нёман атрымаў на Уздзеншчыне, што ў Мінскай вобласці. Далей ён нясе воды да Стоўбцаў, затым на Гродзеншчыну. Па тэрыторыі Мастоўскага раёна рака працякае амаль сто кіламетраў. Нёман — увасабленне лёсу беларускага народа, сведка многіх гістарычных падзей. З сівой даўніны і да сённяшняга часу прысвячаюць яму свае творы паэты, прازیкі, мастакі, кампазітары розных краін і народаў.

Мастоўскай раённай бібліятэкай складзены і выдадзены зборнік вершаў «На хвалях Нёмана», які змяшчае творы знакамітых беларускіх аўтараў, а таксама вершы паэтаў Мастоўшчыны, радкі якіх прысвечаны Нёману.

Мастоўская паэтэса Галіна Васілеўская ў сваім вершы «Край мой Прынёманскі» параўноўвае раку з вясновым святанкам, называе светлым, лагодным і магутным. А паэтычны радок «Родныя здаўна стаяць тут Масты» падкрэслівае старажытную гісторыю нашага горада, які заснаваны на беразе Нёмана ў 1486 годзе. Сапраўды, з даўніх часоў тут сяліліся нашы продкі, будавалі жыллё, працавалі, займаліся рамёствамі. Таму і край наш, які,

па словах мастоўскага паэта Васіля Юрэвіча, «раскінуўся над Нёманам ад Каўшоў да Галубоў» (верш «Край Мастоўскі»), называюць Прынёманскім.

Пра наднёманскую прыроду, «жытнёвыя палі», «спеў прарысты над срэбнай вадой» пісала ў сваім вершы «Каля Нёмана» беларуская паэтэса Ірына Данік, жыццё і дзейнасць якой былі цесна звязаны з Мастоўшчынай. Аўтар выказала словы зачаравання старонкаю каля «звонкага» Нёмана, чые берагі прывіталі яе «і слязінкамі, і ўсмешкамі».

Падчас грозных ваенных падзей рака неаднаразова становілася для ворага, як напісаў у сваім вершы «Нёман» мастоўскі паэт Іван Астапенка, «моцнай сцяной», сведкам

зверскіх злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на Беларусі, распраў над мірным насельніцтвам (верш І. Данік «У Княжаводцах бэз цвіце»).

Веліч і прыгажосць Нёмана паэтызавала ў сваіх вершах «Бегущая по волнам» і «Зачаравана я ракою» мастоўская паэтэса Зінаіда Біліда. У яе творах рака «крок свой зацішае, у задуменні... стаіць» альбо «стужкай сіняю ляціць». Захапляецца магутнасцю вечна маладога Нёмана, падвясным мостам, які злучае два берага ракі і з'яўляецца візітнай карткай Мастоў, паэтэса Зоя Касьяновіч у вершы «Мой город».

Ва ўтульным месцы на беразе ракі, дзе зліваюцца Нёман і Зяльвянка, знаходзіцца Гродзенскі абласны цэнтр алімпійскага рэзерву па вяслярных відах спорту. Адсюль, «Ад хваляў Нёмана...», як адзначае самабытная паэтэса Мастоўшчыны Людміла Гайдаш у сваім паэтычным творы «Пра цябе свае вершы складаю», «на міравы Алімп ўзышлі мастоўскія весляры на байдарках і каное».

Нёман і сёння вабіць, супакойвае, застаецца крыніцай натхнення і радасці для кожнага, хто дакранецца да яго лагодных хваляў. Таму, каб адчуць прыгажосць і пранікнуцца веліччу Нёмана, знайдзіце час, каб, не спяшаючыся, прайсці па беразе нашай славутай ракі.

Вольга КОРШУН

На памежжы думкі і эмоцыі

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла прэзентацыя паэтычнага зборніка Міхаіла Бараноўскага «Volumen.3». Падчас мерапрыемства прагучалі вершы з новай кнігі і гісторыі, звязаныя з імі. Яркім дапаўненнем сталі песні ў аўтарскім выкананні. Напрыканцы мерапрыемства адбылася аўтограф-сесія.

Вершы, прадстаўленыя ў кнізе, былі напісаны ў перыяд з восені 2020 да вясны 2024 года. Яны часткова друкаваліся ў літаратурна-мастацкіх часопісах «Полымя» і «Маладосць». Зборнік складаецца з чатырох раздзелаў, у якіх аўтар спрабуе знайсці аптымальныя для сябе формы выказвання — ад малой паэмы да афарыстычных «пункціраў». Міхаіл Бараноўскі не баіцца незвычайных жанраў і смела эксперыментуе з формай. Так паэт пачаў шэраг «твітарскіх» вершаў. «Калісьці я зайшоў у Twitter і ўбачыў абмежаванне ў колькасці сімвалаў. Пазней падумаў: а чаму б не напісаць верш, абапіраючыся на гэты факт», — падзяліўся на прэзентацыі пісьменнік.

У зборніка няма агульнай тэмы. Тут можна знайсці творы пра каханне і родны горад, філасофскія разважанні аўтара і лірычнае ўвасабленне рэальнасці. У анатацыі да кнігі чытаем: «Міхаіл Бараноўскі працягвае развіваць уласную эстэтыку і шукаць сваё месца. Дзесьці на памежжы думкі і эмоцыі».

На прэзентацыі аўтар прадставіў таксама свае песні пад акампанемент гітары. Госці змаглі задаць паэту пытанні пра творчасць і новую кнігу.

Зборнік «Volumen.3» ужо трэці ў паэтычнай кар'еры Міхаіла Бараноўскага. Па афармленні ўсе кнігі падобныя. Але, як адзначыў сам пісьменнік, гэты зборнік бліжэй яго сэрцу, бо на вокладцы змешчаны краявід роднага Мінска.

Новая кніга Міхаіла Бараноўскага — яркі прыклад новых павеваў у беларускай літаратуры, дзе сучаснасць паўстае ў іншым ракурсе.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

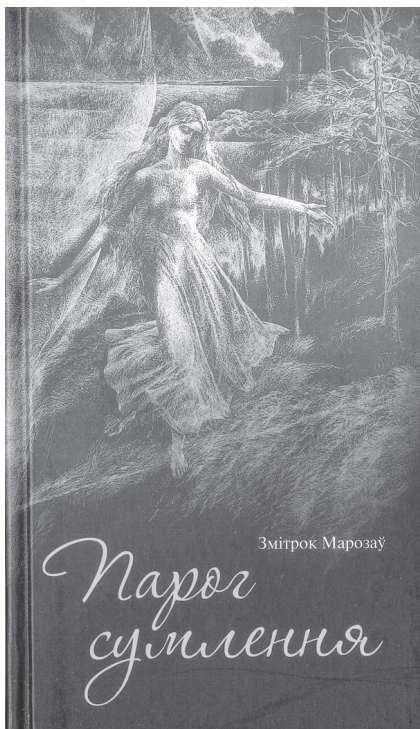

Вернасць роднай зямлі

Мне Богам дадзена Радзіма...
Зноў, як замову, паўтараю:
«Мне без яе жыццё немагчыма,
Без Беларусі я памру».

Гэтыя радкі належаць вядомаму беларускаму паэту Змітраку Марозаву, які выдаў сваю новую кнігу «Парог сумлення». У паэтычны зборнік, які выйшаў у выдавецтве «Беларусь» (Мінск, 2023), уключаны вершы, санеты і вянкі санетаў. Лірычны герой усіх твораў — наш сучаснік, які імкнецца асэнсаваць змены, што адбываюцца ў грамадстве. Галоўны вывад, які ён робіць, — «шануйце кожную хвіліну, // пражыты дзень, свой век і час...»

Таленавіты творца напісаў і выдаў больш за 35 кніг паэзіі і прозы для дарослых і дзяцей («Пад небам бусліным», «Хлебны верасень», «Ачышчэнне сяўбой», «Гронкі зорных суквеццяў», «Малітоўнаю матчынай мовай», «Мне Богам дадзена Радзіма», «Азбука агранома Валашкі», «Вясёлы калаўрот», «Вяртанне да цішыні», «І скажуць унукі», «Вачыма сэрца», «Храм», «І жаўранка накцюрн у паднябесці» і іншыя). Сярод іх — першы ў еўрапейскай літаратуры вянок вянкаў санетаў «Апакаліпсіс душы» (1991), які вытрымаў шэсць перавыданняў, у тым ліку ў перакладзе А. Цяўлоўскага на рускую мову (2006 і 2015). Рэспубліканскімі прэміямі ў галіне літаратуры адзначаны зборнікі паэзіі «Хлебны верасень», «Ачышчэнне сяўбой», «Сын чалавечы», «Вяртанне да цішыні», «Я з вёскі, я — свойскі. Язбоўскі». Змітрок Марозаў — лаўрэат Міжнароднага літаратурнага конкурсу «Сям'я — Яднанне — Айчына» (2014 год).

Сэрца дадзена чалавеку,
Каб ніколі не цураўся
Роднага парога і матчынай песні.

Менавіта яны давалі паэту сілы, умацоўвалі яго веру ў лепшае ў жыцці, як у сваім, так і народа. Паэт заўсёды верны завету сваіх родных — працавітых вясковых людзей:

Прытамінаю бацьку я міжволі:
«Сын, беражы зямлю сваю, як долю...»
Гучыць у сэрцы як зарок.

І ён, у сваю чаргу, перадае наказ сваім дзецям:

Дачка мая, на веснавай сяўбе
Найперш аб хлебе дбай, не аб сабе...

Што характэрна: большасць твораў паэта прысвечана менавіта вёсцы, яе жыхарам — адданым працаўнікам на зямлі, малой радзіме:

Заўжды натхнялі кожнага паэта
Старонкі роднай гоні і лясы...
Бацькоўскі кут, не раз ты мной апеты,
Няма на свеце лепшае красы.

І сам аўтар застаецца верным роднай зямлі, прафесіі, набытай у маладосці, прызнаецца:

І прагне зноў душа
Адчуць раллі вяснавай подых,
Пачуць запеўку жаўрука...

У новай кнізе Змітрок Марозаў значнае месца адвёў вершам і санетам, прысвечаным любай жонцы Таццяне, якая ў дадзеным выпадку ўвасабляе найлепшыя якасці жанчыны-беларускі:

Аляксандры, Марылі, Домны —
Сінь вачэй і пяшчота рук.
Беларусі маёй мадонны,
Мовай вольнаю гаварау.

Паэт адзначае, што «...без вачэй і цёплых рук тваіх // Я б хараства зямлі сваёй не зведаў».

Клопатам, любоўю да роднай Беларусі прасякнута ўся творчасць паэта («...пасля смерці пакіну патомкам // Некалькі вершаў — попл свайго сэрца...»).

Новая кніга атрымала назву «Парог сумлення» невяпадкова, бо аўтар падкрэслівае:

Мне даражэй за золата сумленне.

І гэта сапраўды так!

Міхась СЛІВА

Дзецям — водар беларускага краю

Мудрым дзіцячым дарадцам зарэкамендаваў сябе паэт, член Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Іваноўскі ў кнізе «Духмяны падарунак» (2023). Прыгожа, арнаментальна аздобленая каларовымі ілюстрацыямі кніга спакушае менавіта нацыянальным самабытным каларытам.

Гэта шыкоўны беларускамоўны расповед для дзіцей сярэдняга і старэйшага ўзросту пра сваю родную вёску з адметнай назвай Пачуйкі (дзе можна адчуць сапраўдны рай вясковага ўлоння!), пра яе маляўнічыя пейзажныя краявіды, «цудоўныя мовы смак», а таксама пра шчасце мірнага дня нашай цудоўнай Беларусі. Зрэшты, чарадзеям дзіцячай творчасці Мікалая Іваноўскага можна смела назваць і ў папярэдніх кнігах для маленькіх чытачоў «Загадкі на ўсе выпадкі» (2018), «Сцяжынка дзяцінства» (2018) і інш.

Чароўнымі пацеркамі знітаваны ўсе пяць раздзелаў такога сапраўднага падарунка дзецям: «Дары прыроды», «Чароўнае лета», «Пах духмяных палёў», «Зачараваны», «Жыццёвая нітка». Непадобныя вясковы свет раскрываецца надзвычай шчыра, даверліва ў нязмучаным дыялогу дзядулі з маленькім унукам пра лясныя дары: гэта грыбы, разнастайныя ягады і плады. Казачная прыгажосць лесу ўражае душу дзіцяці натуральнасцю слова, даходлівасцю думкі, прычым ахутанай пазнавальна-павучальным зместам: «*Бо падрэзаў дзедаў нож, // І пайшоў грыбок у кош. // Баравік — то цар грыбоў, // Да яго ў мяне любоў, // Трэба шанаваць прыроду — // Атрымаеш асалоду!*». Багата лясных цудаў сустрэне чытач праз зрокавыя метафарычныя апісанні грыбоў: «*Рыжэбкія лісіцы // Выглядаюць з-пад кастрыцы, // Баравік лісткам прыкрыўся // І нагою ў мох зарыўся, // Маслякі і сыраежкі // Ля дарогі на абмежках // Твары мыноць у расе*» і інш. Першасная некрутанасць прыроды, яе лясных багаццяў зачароўвае гарадскіх хлопчыкаў і дзяўчынак, лагодзіць цёплымі ўспамінамі вясковаму дзяццу:

*Прыгажосць лясочак мае,
Чырвань ягад нас вітае.
Перад імі, бы ў маленні,
Станем сёння на калені.*

Вершы пра ягадныя дары («*шмат лясак нам даў чарніц, // і ажын, суніц, брусніц*») развіваюць не толькі эстэтычнае пачуццё прыгожага. Як руплівы захавальнік свайго, нацыянальнага, Мікалай Іваноўскі ўзнаўляе ў дзіцячым ужытку беларускамоўную назву ягад журавін. Бы дзівосную каралеўну беларускіх балотных лясцоў, апісвае ён журавіны, якія «*край наш славяць*».

Ад балотных мясцін, лясных краявідаў падарожнічаюць чытачы да двара дбайнага, гаспадарлівага спадара Іваноўскага ў вёсачку Пачуйкі: тут аўтар шчыmlіва, красамоўна апісвае вішню каля брамы, якая нагадвае яму пра любую матулю: «*Красуе букетам яна каля бруку, // Страчае з дарогі і гладзіць нам рукі, // Тут ветрык вішнёвай галінкай ад мамы // Штодзённа*

боскай ласкай, Мікалай Іваноўскі распавядае сваім маленькім чытачам пра пчолак-працаўніц, пчолак-чараўніц.

Годна і высакародна ўзвышае Мікалай Іваноўскі і партрэт беларуса — сапраўднага гаспадара свайго роднай зямліцы, свайго радзіннага кутка Беларусі (раздзел «Зачараваны»). Як сапраўдны патрыёт, ён зачараваны непакіснай мужнасцю нашых продкаў на пакручастых шляхах беларускай мінуўшчыны, незабыўнымі адгалоскамі саракавых падчас Вялікай Айчыннай вайны («*А беларусы ў кожным родзе // Вайну запамняць на стагоддзі...*»). Зачараваны мірным жыццём, рознагалосым і шматфарбным светам. Таму так даверліва і ўдала дзіцячы паэт пракладае сцяжыну да юных сэрцаў, праз уласны душэўны вопыт вучыць любіць усё жывое, багачы народныя скарбы, жыць і працаваць на карысць мірнай Беларусі.

Творчаму станаўленню асобы, духоўнаму і інтэлектуальнаму ўзбагачэнню падлеткаў прысвечаны апошні раздзел «Жыццёвая нітка», які служыць лагічным фіналам кнігі. Гэта шчырая размова пра сённяшні стан роднай мовы («*Хто мовы сказы абароніць?*»), філасофскія развагі пра добро і зло («*Дабро запомніцца на веки: // Карысць табе і чалавеку. // Душэўную загоіш рану, // А зло штурхае да падману*»), завет маладым не здрадзіць свайму краю, спраўдзіць светлыя мары ў свайго краіне:

*Шчасця не шукайце
За мяжой ніколі.
Тут яго спаткайце,
Сейце ў родным полі.*

Апошнім гучным акордам працяты паэтычныя радкі знакавага заключнага верша «Жыццёвая нітка». Мажорнай жыватворнай танальнасцю аздоблены зварот паэта да будучых пакаленняў быць зберагальнікамі гістарычнай памяці, нацыянальных традыцый, сямейнага радаводу. Бо, як прызнана, дзеці — гэта не толькі наша будучыня, гэта і наша сумленне, наша свядомасць. Пра гэта ж сведчыць даўня ісціна: дзіця думае сэрцам... І каб захаваць гэты каштоўны дар і ў сваю дарослую пару, паэт Мікалай Іваноўскі шчыруе:

*Жыццёвую нітку бацькоўскага роду
Па лёсавай сцежцы нясу, не згублю.
Зімою і ўлетку радню з асалодай
У хаце бацькоў прытулю.*

*Так хочацца мірнага Неба і згоды.
Пад сонцам прырода красуе, цвіце.
Жывіце ж у міры, планеты, народы,
Няхай немаўлятка расце.*

Класік беларускай дзіцячай літаратуры Янка Маўр лічыў і часта аргументаваў, што без кнігі (найперш дзіцячай!) немагчыма выхаваць сапраўднага чалавека. Надзвычай карысная, вабная кніга Мікалая Іваноўскага «Духмяны падарунак» тым, што адрасавана непасрэдна не толькі дзяцве і падлеткам, але асабліва яна падыходзіць для сямейнага чытання, пасля якога, хочацца спадзявацца, кніга ў многіх сем'ях стане ў вялікай пашане, каб ашчаслівіць нашых маленькіх чытачоў духмяным райскім водарам — беларускім водарам.

Аліна САБУЦЬ

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

На высокім палёце любові

«Бухта ляжала ў чорных безжыццёвых сопках, як ртутная цёмная люстра. Спалі на гэтай люстры глухія і насцярожаныя цені караблёў. Злева, досыць далёка, дагарала сузор'е горада, самы край гэтага сузор'я, бо цэнтр ягоны хаваўся за мысам, там, дзе бухта рабіла калена. Справа, у горле заліва, размешчана ліў святло маяк — і тады ад яго вострай зоркі цягнулася па вадзе проста да Сцяпана Дубаўца амаль нерухомае сцэжка».

Уладзімір Караткевіч «Вока тайфуна». Гэта цяпер я цытую з «Выбранага», бо тую маю першую кніжку з такой назвай, што называецца, «зачыталі» сябры і знаёмыя. Але я не шкадую, бо большасць з іх потым станаўлілася прыхільнымі да беларускага слова, адкрывала для сябе цудоўнае пісьменніка.

«Вока тайфуна», «Былі ў мяне мядзведзі», «Краіна Цыганія», «Калядная рапсодыя», «Лісце каштанаў» і, урэшце, «Дзікае паляванне караля Стаха».

Ды каго заўгодна зачаравала б такая нечаканая для традыцыйнай беларускай літаратуры кніга! Матрос, мініёр беларус Сцяпан Дубавец на далёкім флоце, рамантычныя прыгоды ў палескай «Краіне Цыганіі», сумная «Калядная рапсодыя» аб нешчаслівым каханні, рамантычна-настальгічная аповесць пра дзіцячае сяброўства. І ўрэшце — галоўны шэдэўр — «Дзікае паляванне»...

«З боку пушчы па пустках рухалася нейкая цёмная маса, даволі вялікая і рухавая».

...Яна імчалася бязгучна, быццам плыла ў паветры, рабілася ўсё бліжэй і бліжэй. Пасля зрабілася большай, відаць, звярнула і замест галавы пакачала мяне бок. Яшчэ хвіліна, і я аж падаўся наперад. У хвалях слабага празрыстага туману ясна вымалёўваліся сілуэты коннікаў, якія імчалі шалёнымі наметам, аж конскія грывы веялі на ветры. Я пачаў лічыць іх і налічыў дваццаць. Дваццаць першы скакаў наперадзе. Я яшчэ сумняваўся, калі вецер прынёс аднекуль далёкі водгук паляўнічага рога. Халодны сухі мороз прайшоў па маёй спіне».

Гэта цяпер і фільм Валерыем Рубінчыкам зняты, і спектаклі ставяць у тэатры, і зачитваюцца творам новыя чытачы.

А тады я ўпершыню разам з героем адчуў гэты халодны сухі мороз па спіне. Я доўга жыў тым загадкавым чароўным светам аповесці, перажываў з яе героем, спачуваў жыхарам «халодных ялін»...

Сёння пра творчасць Караткевіча напісана шмат, яго кнігі па-ранейшаму маюць самыя высокія чытацкія рэйтынгі, але тады, у 1974 годзе, кніга «Вока тайфуна» выклікала фурор. З яе, бадай, пачаўся пэўны новы этап беларускага прыгожага пісьменства, паварот ад традыцыйнай сялянскай прозы, вобразаў і персанажаў да падзей айчыннай гісторыі, да рамантычных пачуццяў і высакародных герояў, да шчырай і светлай лірыкі.

Але дзіва! «Пад Караткевіча» напісана нашымі творцамі нямала. Ёсць і ядрэнныя гістарычныя дэтэктывы, і цікавая інтэлектуальная проза, і рамантычныя творы пра каханне. Але другім Караткевічам так ніхто і не стаў, яго ўзровень застаўся пакуль недасяжны. У прынцыпе, так і павінна быць з вялікімі творцамі, якіх паўтарыць немагчыма.

Дык у чым усё ж загадка і ўрок Караткевіча?

Мне здаецца, што Уладзімір Караткевіч свой высокі палёт напоўніў такой шчыmlівай любоўю да Радзімы, да дзяцей і жывёл, простых людзей і гістарычных персанажаў, да вёсчак і мястэчак, да вірлівага, напоўненага высокімі страсцямі жыцця, што сведчыць пра яго сапраўдную веліч...

І ўсе спробы «апусціць» яго на грэшную зямлю, шукаць плямы на сонцы яго таленту, як і ў іншых падобных выпадках, не могуць засціць таго майго юначка захаплення, якое я перажываў, чытаючы яго кнігі, якое, веру, і сёння перажываюць мае маладзейшыя сучаснікі.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Вышыня герояў

Зноў туман засцілае нізіны
Ў вечаровай скразной цішыні,
Толькі пошчак чуваць салаўіны
Каля Лудчыцкай вышыні.

На пакатай вяршыні кургана
У някідкай і строгай красе
Постаць бачна старога Баяна,
На нейтральнай даўно паласе.

Ён сядзіць убаку ад дарогі,
Валадар нашых думак і мар,

Песняй мужнай адводзіць трывогі
Старажытны, былінны гусяр.

Гэта сіла народа, натхненне,
Моц краіны і гонар яе.
Пра далёкае вызваленне
Тут, у полі жытнёвым, пяе.

Галаву нахіляе ў скрусе,
Моцна гуслі трымае свае.
Услаўляе народ Беларусі,
Нескаронасць і веліч яе!

За сталом

Пасляваенныя гады,
Няма ранейшае трывогі,
З суседам бацька малады
Святкуе годна Перамогу.

Сядзяць у хаце за сталом,
На ім няхітрыя прысмакі.
Бутэлька светлая з віном,
На ручніку красуюць макі.

Успамінаюць, як у рост
Хадзілі некалі ў атакі.
Маўкліва падымаюць тост,
Задумліва глядзяць на макі.

Яны чырвоныя, бы кроў,
Дзе вышываныя узоры.

Не стрэнуць колішніх сяброў,
Успамінаюць зноў у горы.

Здаецца, іхні цень брыдзе,
Уецца шызы дым махоркі,
А бацька мне руку кладзе
І прыціскае, плача горка.

Узнагароды

Сячэ дакучліва імжа,
На шкле слязьмі яе — разводы,
Гляджу на выцвілы пінжак,
Бацькоўскія узнагароды.

Нібыта сполахі ўначы
Ад медалёў гуляюць блікі.
Крычаць і кружаць крумкачы
Над цэламі ахвяр шматлікіх.

Іх прывід бачыцца здаля,
Адтуль і стогны, і маленні.
Трыміць спалохана зямля,
Як спяць трывожна пакаленні.

Глухі ад кананады гул
З Дняпроўскай даўняй пераправы.
На карце адшукаць змагу,
Калі гляджу на ордэн Славы.

Ён на лацкане не адзін
Займае месца годным чынам.
Не забывае сёння сын
Пра ордэн знакавы Айчыннай.

Стваральнай працы мірны плён,
Бацькоўскіх медалёў выявы.
І ненавісны мой праклён
Вайне ва ўсіх яе праявах.

Васілю Быкаву

Няхай яшчэ сто год міне,
Былі б на свеце мір ды ціша.
Выразна, шчыра аб вайне
Ніхто так болей не напіша.

І не пакажа ўсё, як ёсць,
Пачвары ненажэрнай сутнасць.
Спаўна самому даваўся
Адчуць адвагі, праўды лучнасць.

Пабачыць здраду і ману
На пераможным полі бою.
Чыю яшчэ і дзе віну
Загладзіў ён самім сабою?

Абвостранае пачуццё
Да славы продкаў, гераізму.
Наканаванае жыццё
Урок дае патрыятызму.

У паўсядзённасць зноў нясе
Свае праблемы без разлікаў.
Мы ж забываем пакрысе,
Што колісь нам пакінуў Быкаў.

Галіна БАБАРЫКА

П’ю наветра чыстае, гаючае,
Радуюся сонечнаму дню
І душой спяваю неўміручаю:
Гэты свет люблю, люблю, люблю.

Хоць жыццё зямное і нясветлае,
У яго ўрастаю, як раллю,
Птушку-цуд, бы мару заповітную,
Спадзяванняў крошкямі кармлю.

Ах, мае вы мары недасяжныя,
Зноў далёка — толькі крок зраблю.
Для душы, напэўна, вы няважныя,
І дарэмна вас кармлю, лаўлю...

Гэты свет нядоўга спадарожнікам
Будзе для цябе і для мяне,
Вернемся ці кветкаю, ці дожджыкам,
Каб аддзячыць роднай старане.

Парашуцікі з таполі
У нябёсах сініх, чыстых
Усё плывуць-плывуць над полем
Так спакойна, урачыста.

Адбірае сілы спёка...
Каб, здаецца, на хвілінку
Паляцець сабе ў вандроўку
Белай, лёгкай аблачынкай.

Ад зямлі не адарвацца,
Да яе мы ўсе прыкуты —
І ляжаць пакуль без працы
Нашы крылы-парашуты.

Невядома, колькі часу:
Колькі зімаў, колькі летаў

Ім ляжаць яшчэ ў запасе,
Пагарджаным гэтым светам.

Толькі светлаю душою
У кароткіх снах дзіцячых
Узятаем над зямлёю
І сябе ў нябёсах бачым.

Салаўіная ноч

Салоўка рассыпаў рулады
У мройнасць начной цішыні,
На квецень вясковых прысадаў
Зляталі яны з вышыні.

Як зоркі, што гукамі сталі,
Трымцелі, міргалі з нябёс,
Мелодыі знічкамі ўпалі
Уніз на крышталікі рос.

Салоўка, пясняр сарамлівы,
Спяваў для сябе, не для ўсіх,
Ды песні яго пералівы
Краналіся сэрцаў чужых.

Краналіся тонкія струны,
Схаваныя ў кожнай душы,
Сатканыя з радасці, з суму
Будзіліся там міражы.

І думкі луналі, як песні,
Сугучча музычных рулад...
Мінулаю ночкаю весняй
Ляцеў на зямлю зарапад.

Сцежка

Мяне праводзіць сцежка
У беластволы гай.
Нясуць рамонкі ўсмішкі
За сіні небакрай.

Сцяжына між букетаў
Упэўнена бяжыць.
Спявае ў сэрцы лета
Пра ічасце “проста жыць”.

Ад сонца — спеласць жыта...
Паміж калоссяў-кос —
Валожкі, што блакіту
Пазычылі ў нябёс.

Пухнатыя аблогі
Па небе — чарадой...
Ідзеш, і з кожным крокам
Усё мацней спакой.

Вядзе мяне дарога...
Які прыгожы свет!
Усюды бачу Бога,
Яго цудоўны след.

Дар’я ЛЁСАВА

Будзе сэрцу гарача.
Там, на тым узгорачку,
Дзе цвіла рабіна,
Ты стаяў з дзяўчынай.

Ах, жыццё! Ты — рэчанька.
Вечнае? Нявечнае?

У каго якое...
Я плыву ракою...

А кветак для паэтак
Часцей няма, чым ёсць.
Прыйшло ты, лета,
Як сумны госць.
І дзень народзін,
Як мо ніводзін,
Завельмі сумны.
І вершы — думы
Ў глыбокім сэрцы,
Як на паверцы...

Колькі ж ты перажыла,
Мама-сірацінка!
Бедная дзяўчынка,
У пятнаццаць год адна!
А дагэтуль...
Ні зімы, ні лета!
Горыч п’ю да дна,
Тваю горыч, мама!
Гэта драма,
Мусіць, на вякі.
Уначы ваўкі
Пад вокнамі ходзяць.

Плачацца прыродзе
Ў маім родзе...

Горыч, якая разліваецца,
Не дае супакою...
А я — не ластаўка,
Не чаіца

Над ракою.
Безабаронная,
у слязах,
Скрыўджаная незаслужана,
Я — нічыйна,
Я — не мужава,
Я — толькі птах.
А што ў таго птаха ёсць?
Хлеба крошка,
і то — як прыйдзеца.
Праходзіць мая маладосць,
Як лівень, як град,
як дождж...
Прыгадай хоць калі,
Што і я на зямлі
Толькі госць...

Я адна, я адна засталася...
Мама-мамачка,
не пакінь!

Я сама сабе падалася
На шляху
Без знаёмых сцяжын.
Я нібыта ў наветры,
у Высях,
І нікога — упобачкі!
Друг надуманы,
надзівіся,
А ці ічасце гэта,
ці гарачка...

Сэрца часта дрыжыць,
як расінка.

Замірае душа.
Я яшчэ ўсё дзяўчынка,
дзяўчынка,
Без блакітнага
шалаша.
Што, калі наляціць віхура,
Грымне гром,
затрасеца зямля?!
Так баюся цябе я, бура!
Без мужычае ж сілы я!..

Вера БУЛАНДА

Прыгадваючы школьныя гады, Шура, ужо сталага веку мужчына, з яўным незадавальненнем у голасе ўспамінаў сваю настаўніцу па матэматыцы.

— Як я яе ненавідзеў! Прыходзіла ў клас заўсёды суровая, строгая, патрабавала ад кожнага немагчымага.

— Дык гэта ж добра, калі настаўніца патрабавальная, — сябра Ігнат кожны раз спрабаваў перапыніць яго ўспаміны, каб пераканаць у несправядлівасці адносін да настаўніцы.

І кожны раз пачатая гутарка абрывалася на словах «ненавідзеў», «не любіў», або «якая яна была страшная: нейкая шэрая кофта, што даўно страціла свой першапачатковы выгляд, спадніца да падлогі...».

— Колькі ты ўжо будзеш ненавідзец? Настаўніцы, мусіць, і костачкі даўно сатлелі...

Настаўніца нялюбая мая

Навела

— А я не кажу, што ненавіджу, я кажу: ненавідзеў. А каб ты даслухаў мяне да канца хоць раз, а то ўсё перабіваеш...

— Ну, добра, толькі давай вып'ем... за памяць яе, — прапанаваў Ігнат, які разам з Шуркам вучыўся ў 80-я гады ў інстытуце сельскай механізацыі і электрыфікацыі, — а потым, абяцаю, не абарву ні на паўслове, ні на слове.

Выпілі не стукаючыся — ведалі традыцыі бацькоў і дзядоў. Ігнат падчапіў відэльцам скварчыну, адламаў кавалак хлеба, еў, утаропіўшы зацікаўлены позірк у вочы Шуркі. Той таксама не зводзіў нейкую хвіліну з сябра сваіх шэрых вялікіх вачэй, закусіў, паклаў відэлец старчака на талерку, выцер сурвэткай рот і прадоўжыў расповед.

— Я ўжо казаў, якая яна была страшная: валасы заўсёды нязграбна, абы-як, хаваліся пад грабянцом, на самой нешта заўсёды шэрае або чорнае, стаптаныя чаравікі. Рэдка калі ўсміхалася. Да кожнага з вучняў паспявала падысці, заўсёды здагадвалася з першага позірку, хто не падрыхтаваўся да ўрока або ў каго, гэта значыць, спісаў. І абавязкова разы два-тры на тыдзень наведвалася дадому. Бацька ўжо мне дзягай не толькі пагражаў, але пускаў яе ў ход. І пастаянна задаваў адно і тое ж пытанне:

— Скажы, колькі яна будзе хадзіць сюды? Колькі яна будзе хадзіць?

Закончыў я школу, добра закончыў. Па матэматыцы моцная чацвёрка, адслужыў у войску, паступіў у інстытут, як сам ведаеш. Праз пяць гадоў пасля школы аднакласнікі запрасілі на сустрэчу. Раптам дзяўчаты закамандавалі ісці да Розачкі. Мая нялюбая настаўніца звалася Разаліяй Адамаўнай. Я адразу стаў на дыбкі: не пайду, маўляў, ненавіджу яшчэ са школы і не тое што бачыць — чуць пра яе не жадаю.

Усё-такі ўгаварылі. Жыла яна на першым паверсе. Ва ўсіх адразу выклікалі здзіўленне дзверы на замках — аж да падлогі. Я нават пералічыў — восем. На наш званок адгукнулася адразу, але адчыніла не спяшаючыся: гэта ж усе замкі трэба было вызваліць. На парозе з'явілася яшчэ больш страшная старая жанчына ў палатнянай кашулі — відаць, толькі што з ложка. Прыжмуранымі вачыма аглядела нас, пазнала ўсіх, нават мяне. Дзіва дзіўнае: выказала любоў да ўсіх, і да мяне таксама, і пайшла ў суседні пакой, накінула там халат і пачала настойліва запрашаць застацца чаяваць. Дзяўчаткі дасталі са сваіх пакункаў салодкае і нават горкае, да чаго і закусь нямудрую. Стол са

старой цыратай накрыўся за лічанымі хвіліны. Апрача стала ў пакоі было тры табурэты з прарэзанай дзіркай унутры, як у войску ці ў турме, два нікеліраваныя ложка, на які селі, ну, тыя, каму не хапіла табурэтак. І ўвесь час на нас са сцяны глядзелі вільготна-лагодныя вочы двух мужчын — маладога і крыху старэйшага.

— Гэта мае муж і сын, — пазнаёміла нас, выціраючы сухія вочы насоўкай. — У вайну, калі быў самы хапун яўрэяў, я была ў свайго вучня, як цяпер модна казаць, рэпетытарам. Прыйшла дадому позна, ужо добра звечарэла. І... вось — толькі два партрэты... маіх дарагіх людзей. Думала: звар'яцею. Але сябры пасля вайны ўладкавалі мяне ў школу, я і ратавалася гэтым, жадаючы, каб вы раслі разумнымі, чалавечнымі, каб не паўтарылася тое, што перажылі мы ў тую страшную навалу. Сіндром праследавання ўжо ўва мне да смерці, вось і дзверы на васьмі замках...

Разумееш, Ігнат, як я цяпер сам сябе не люблю, што так ненавідзеў настаўніцу, як я яе ненавідзеў! Скажы, так працуючы для грамадства, яна не заслужыла лепшых умоў, добрай пенсіі? Скажы, Ігнат! Ну, чаго ты маўчыш, Ігнат?

Аркадзь ЖУРАЎЛЁЎ

Стаяў поўдзень спякотнага лета. Бязмежна лёгкі і ясны дзень. Высока паднялася зыркае сонца на чыстым і бязмежным небе. Каля возера — харашыня і прахалода. Душэўнае супакаенне.

Як заўсёды, лісткі вербалозу сталі маўклівымі спадарожнікамі. Яны слухаюцца нечаканага свавольніка вятрыску, які то падштурхне іх, то прыўзняме на бліскучым люстэрку, каб гурмой пракаціцца на грэбні хвалі.

У гэтае імгненне яны былі вялікімі, джымі і неразлучнымі.

Ты стаяла каля маладога кусціка вербалозу і, усміхаючыся, аб чымсьці натхнёна размаўляла з лісцем. Можна, распавядала пра багацце бароў, раздолле палёў, чысціню і празрыстасць азёр і рэк. Бацькаўшчыны? Ці пра бярозкі ў карункавых празрыстых блузачках ды водар нашага з табою бярозавага гаю? А можна, пра рамонавае поле ўзбоч яго? Ці пра звонкую цішыню: толькі прыляжаш на рознакаляровы і пахкі дыван, прыкрыўшы вейкі, — пачуеш, як шэпчацца старыя, але гонкія сосны ды елкі і разпораз падаюць, кружляючы, бронзавыя шылкі.

А можна, ты распавяла пра знаёмыя нам маладзенькія вербалозінкі, што

глядзяць — не наглядзяцца ў воднае люстэрка? Быццам тыя модніцы, усё расчэсваюць свае доўгія шаўкавістыя галінкі-валасы.

Я назіраў, як ты забаўляешся з блакітна-зеленаватымі хвалямі, і яны беражліва падтрымлівалі цябе на сваіх дужых руках. Я глядзеў на цябе з такой пажадай: ныйначай Афродыта, якая нарадзілася з марскіх хваляў...

Ты выйшла на бераг, па спіне і грудзях тваіх пругкіх сцякалі русавыя валасы. Ты ўсміхалася. Зваблівая цела, быццам срэбнай расою, было абсыпана кропелькамі зіхатлівага сонца. Мяккія хвалі лізалі твае прыгожыя загарэлыя ногі.

Ты глядзела ўдалеч і ўсміхалася. Мабыць, параўноўвала тыя бязважкія, белагрывыя хвалі з гоманам родных палаткаў ды ніў, дзе лашчыць сэрца, цешыць вока жніўны колас. Але яны, тыя бязладныя хвалі, не разумелі тваіх мар. Яны мкнуліся дацягнуцца да твайго валонкавага празрыстага сарафанчыка і казыталі твае стройныя, быточаныя, ножкі. А, мабыць, таму і не разумелі, што ты не звяртала на гэтыя іх забавы сваёй увагі, калі ўпершыню заўважыла, як нараджаецца, лашчачы сэрца і цешачы зрок, аблачынка, якая там, удалечы, павольна адрываецца ад небакраю, каб самастойна падарожнічаць увысі? Пройдзе час — і яна злучыцца з такімі ж спадарожнікамі, каб сабраць навальніцу і ўпасці на разамлелую зямлю кроплямі доўгачаканага дажджу.

Я бачыў, як увішныя хвалі імгненна цыруюць твае сляды на жоўта-белым пяску пляжа. І я хваляваўся, што не паспеў пагаварыць з табою, не паспеў

Рамонкавы нацюрн

Лірычная навела

сказаць, што не толькі памятаю, а штодня мару пра сустрэчу.

Нарэшце, я راشыўся і сказаў табе ўсё, што сабралася ў маёй хлапечай душы. Як начамі прачынаюся ад казытання тваіх вуснаў, ад тваёй усмешкі, што твае блакітна-прамяністыя вочы паўсюды сочаць за мною.

Учора азёрныя хвалі разразала бліскучая і лёгка, бы казанчая пушынка, матарная лодка. Можна, са Свіры ці Нарачы. У ёй я ўбачыў дзяўчыну. Яна глядзела на мяне знаёмымі мне вачыма, і абнадзейлівая ўсмешка на яе твары таксама была падобна да тваёй. І я спытаў: «Ці не ты па начах напываеш знаёмыя мелодыі на верандзе суседняга дома?» Але пытанне павісла ў паветры. І чуўся толькі твой зманліва-казачны смех...

Два дні мы былі п'янымі ад шчасця. Твае пяшчотныя словы «адзіны, каханы» абудзілі ўва мне палкія пачуцці. Я штораз з заміраннем сэрца слухаў іх. Тыя гадзіны былі для нас адным імгненнем. І мы не верылі ў тое. Быццам прайшла вечнасць.

Заплюшчваю вочы і бачу цябе сярод гарадской мітусні. Бачу, як уздрыгваюць доўгія пушыстыя вейкі твае, а з кудзеркамі валасоў забаўляецца гарэзнік ветрык, абдымаючы і лашчачы бронзавую шыю. Бачу ўсё тыя ж вочы, у якіх непаразумеце і надзея — зараз штосьці адбудзецца неверагоднае, і ты будзеш побач...

І навошта прыдумалі тыя цягнікі, што адвозяць людзей удалеч?

Чакаў сустрэчы з табою. Днямі прыязджаў у твой горад і нават знайшоў твой дом сярод шматлікіх шэрых і кідкіх хмарачосаў. Калі націснуў гузік званка,

слухаў, як яго мелодыя кліча цябе. І ў яго голасе — нецярпенне і надзея, боль і адчай.

Я адышоў да акна, разважаў. Затым зноў і зноў клікаў цябе. У адказ чуў пошчак хваляў. А ты ўсё не ішла. Я пільна ўглядаўся ўдалеч, у нашу загадкавую і таямнічую, хутчэй у рамантычную, будучыню, у тайну для дваіх. А трэці заўжды лішні, зларадна нашэптваў: «Адышло, адбула тваё шчасце...»

Спрачаўся з трэцім лішнім, з розумам сваім. Даказваў яму, што ён памыляецца ў чысціні і вернасці тваёй.

Кожны дзень чакаў ад цябе вестачкі. Спадзяваўся на цуд — раптам зазвоніць тэлефон, і я пачую твой усхваляваны голас: «Каханы мой, прывітанне! Гэта я. Тут, побач». Але ты не тэлефануеш і тым больш лістоў не пішаш. Каторы раз адкружлялі чаромхавыя і тапалёвыя завірухі і шчодры колас аддаў людзям цяпло і смак свайго зерня.

І сумна я так засынаю,
І добра мне, мроячы, спаць...
Кахаю цябе? Я не знаю,
І ўсё-ткі кахаю, відаць.

А вось і ты! І мы зноўку захоплены адно адным. І наноў пачынаем саромецца сябе. І няхай гэта нетыпова для нашага хуткацечнага веку, затое мы пранеслі чысціню і шчырасць кахання.

І я працягваю дарыць табе букецікі палявых кветак, рамонаў ды валоншак. І той букецік сонцаў, бы нясцерпны блакітна-жоўты аксаміт, гаворыць без слоў. Іх зіхоткія плясткі, быццам птушкі ў вырай, ляцяць насустрач нашаму пачуццю.

Ляцяць рамонавым нацюрнам.

На шыкоўную памяць

«Я — часовы вандроўнік, чые гадзіны адлічаны. Я — той, каму пара сказаць: я ваш нядоўгі госць. Надыходзіць вясна. Жыццё абуджаецца з новаю сілаю, а я так моцна звязаны з жыццём, што мне не хочацца пакідаць Вас, мае сябры, мае лясы, мае лугі, мае рэчкі, мае крыніцы і чорна-галовыя баравікі», — так у хвіліны шчырасці пісаў прасты мікалаеўскі чалавек — Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. Якуб Колас «прышоў у гэта жыццё не дзеля сябе самога», а для ўсіх нас, пакінуўшы значны след у развіцці беларускай літаратуры, навуцы і культуры.

13 жніўня 1956 года ў 13 гадзін 20 хвілін сэрца паэта назаўсёды перастала біцца. А памяць пра яго живе... Жыве ў выдатных творах, якія па праве ўвайшлі ў залатую скарбонку беларускай і сусветнай літаратуры, ва ўспамінах сяброў, знаёмых і родных паэта, кнігах і артыкулах, прысвечаных жыццю і творчасці Якуба Коласа, у вобразах песняра — жывапісных і скульптурных партрэтах, выкананых славытымі мастакамі, а таксама ў фотаздымках, якія назаўсёды захавалі воблік вялікага майстра слова.

Сам не ведаю, як, дзе і што. ЯК.

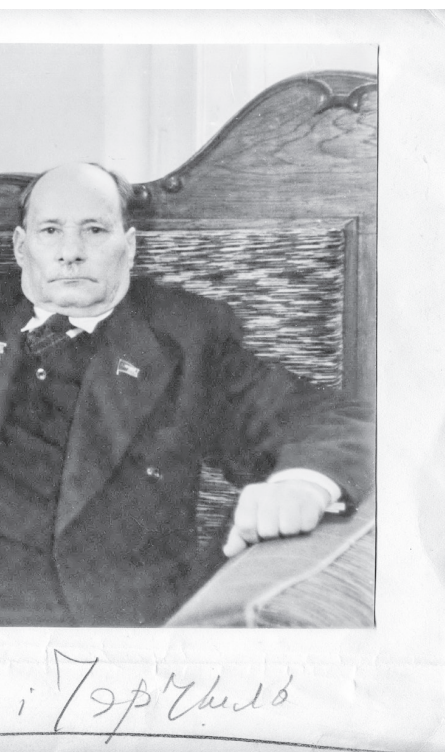
Самай багатай калекцыяй фотопартрэтаў песняра і фотаздымкаў, звязаных з жыццём і творчасцю класіка беларускай

літаратуры, валодае Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. Ён налічвае амаль чатыры з паловай тысячы адзінак захавання. Асабліва каштоўнымі з'яўляюцца фотаздымкі, да якіх дакралася рука паэта — з яго рукапіснымі аўтографамі і прысвячэннямі. Сярод іх — восем партрэтных здымкаў паэта, на якіх прыгожым каліграфічным почыркам ён напісаў свой псеўданім — Якуб Колас.

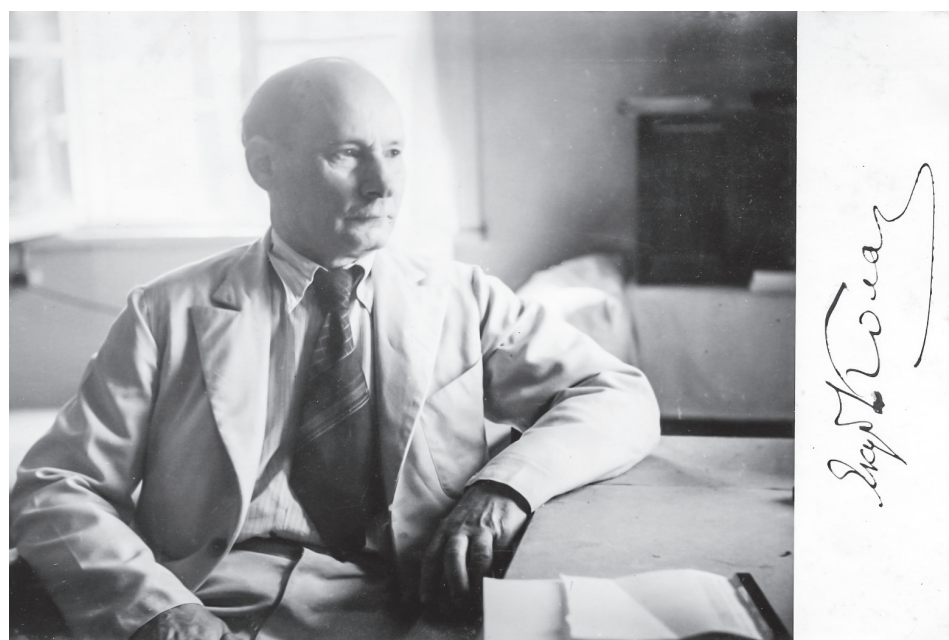
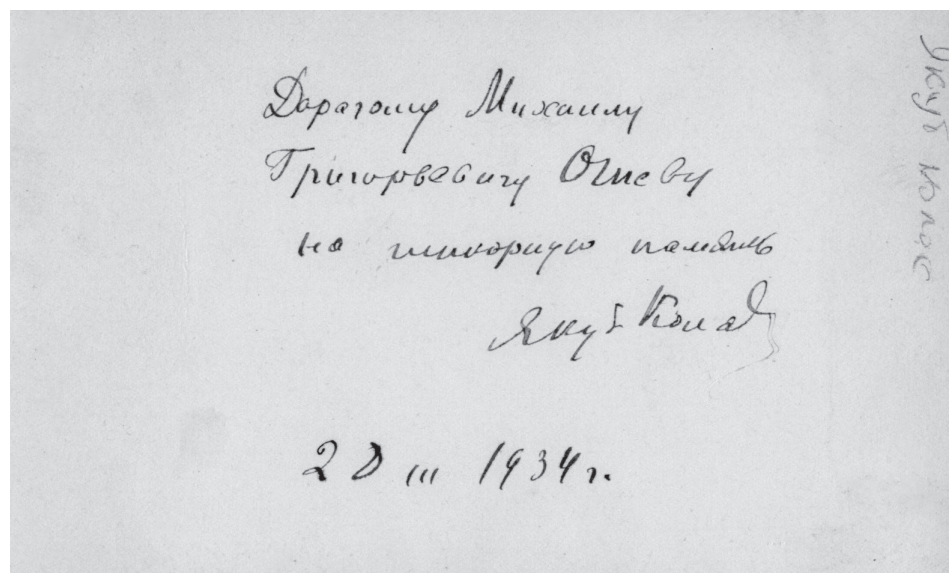
Яшчэ дзевяць рэдкіх фатаграфій былі падпісаны Якубам Коласам, на іх ён пазначыў месца, асоб ці іншыя звесткі. Так, пад фотаздымкам, на якім паэт адлюстраваны разам са старэйшым сынам Данілам у сваім доме ў Мінску ў 1949 годзе, Якуб Колас напісаў: «Даніла і Чэрчыль». З гумарам пясняр надпісаў і адзін са сваіх фотопартрэтаў: «Сам не ведаю, як, дзе і што. ЯК». Фота было зроблена ў нумары гасцініцы «Масква» ў 1949 годзе.

Самымі каштоўнымі матэрыяламі гэтай калекцыі з'яўляюцца фотаздымкі з дарчымі надпісамі Якуба Коласа. На сёння ў фондах музея захоўваюцца 35 фотаздымкаў з рукапіснымі прысвячэннямі паэта. Сярод адрасатаў — родныя Якуба Коласа, вядомыя навукоўцы, грамадскія і дзяржаўныя дзеячы, калегі па пярэ, сябры і знаёмыя паэта, дзякуючы якім гэтыя матэрыялы захаваліся і былі перададзены ў музей.

Здзіўляе, што захаваліся фотаздымкі пачатку XX стагоддзя, шэраг фатаграфій пасляваеннага часу і амаль адсутнічаюць здымкі з інскрыптамі 1930-х гадоў. Да нядаўняга часу ў фондах музея захоўваўся толькі адзін такі фотаздымак. Фота было падпісана на памяць рускаму пісьменніку Аляксею Сілычу Новікаву-Прыбою: «Мілому Алексею Силич Новикову-Прибою. Якуб Колас. 17.11.1936 г.». З Якубам Коласам Новікаў-Прыбой пазнаёміўся на I Усесаюзным з'ездзе савецкіх пісьменнікаў, яны пасябравалі, ліставаліся, прыязджалі адзін да аднаго ў госці.

Прыемна, што калекцыя фотаздымкаў з аўтографамі Якуба Коласа працягвае папаўняцца. Адным з апошніх паступленняў з'яўляецца фота 1934 года. Фотаздымак быў куплены ў верасні 2023 года на адным з маскоўскіх аўкцыёнаў і перададзены ў музей праўнучкай Якуба Коласа Цінай Міцкевіч і яе мужам Аляксандрам Ягоравым. Унікальнасць здымка абумоўлена не толькі наяўнасцю рукапіснага прысвячэння: «Дорогому Михаилу Григорьевичу Огнёву на шикарную память. Якуб Колас. 28. III. 1934 г.», але і адсутнасцю такой фотавыявы беларускага паэта ў фондах музея.

Інскрыпт на фота дапамог высветліць новую асобу з атачэння Якуба Коласа. Міхаіл Рыгоровіч Агнёў (сапраўднае імя — Міхаіл Рыгоровіч Розанаў; 1888—1938) — рускі дзіцячы пісьменнік, педагог, аўтар апавесці «Дневник Кости Рябцева» (1926—1927), якая зрабіла пісьменніка вядомым, у тым ліку і за мяжой. Фота было зроблена ў Мінску і падпісана адрасату падчас

яго візіту ў сталіцу Беларусі. Даследаванне фотаздымка, у тым ліку і стасункаў паміж калегамі па пярэ, працягваецца.

У апошнія гады жыцця Якуб Колас моцна адчуваў прыцягненне зямлі, блізкасць канца свайго існавання. Паэт пісаў:

Неўзнакі, неўзаметкі —
Хоць сам скажу сабе —
Пасохлі мае кветкі,
Канец маёй сяўбе.

Штодзень я адчуваю
Усяільны той закон,
Што цягне к долугаю
У вечны цень-палон.

Ну што ж? Пажыў, набродзіў,
Дарог прамераў имат.
Стаміўся ты ў паходзе —
Спачынь жа ў зямлі, брат!

І сам я не пабачу,
Як згасне мой агонь.
Дык што ж? Хіба паплачу,
Падпёршы ціха скронь.

Мяне ў жывых не стане,
Сыду я ў небыццё,
Ды вечна будзе ранне,
І песні, і жыццё.

Зямны агонь Якуба Коласа згас 68 гадоў таму. Будзем спадзявацца, што памяць пра славнага сына Беларусі, які ўсё жыццё аддаў служыў яе народу, не згасне ніколі.

Васіліна МІЦКЕВІЧ,
галоўны захавальнік фондаў
Дзяржаўнага літаратурна-
мемарыяльнага музея
Якуба Коласа

Дзён віхрамётных ява

Мяркую, што паэт Мікола Сямашка нарадзіўся зімой. Хоць, здавалася б, навошта думаць-гадаць, калі можна зазірнуць у энцыклапедыю ці іншыя біяграфічныя даведнікі. Нарэшце, і ў інтэрнэце неабходныя звесткі бываюць. Яно, вядома, так, але ўсюды значыцца толькі год яго з’яўлення на свет: 1914-ы. Як быццам, прычыны не для поўнага ўдакладнення былі. Пачыналася вайна, а, паводле «Статута аб пашпартах», прынятага ў Расіі ў 1903 годзе, тыя, хто пастаянна пражываў на адным месцы, мець такі дакумент не былі абавязаны. Да іх і адносіўся Мікола Сямашка, які нарадзіўся ў вёсцы Барылы, што пазней злілася з вёскай Катужанкі. Цяпер гэта Полацкі раён, а раней быў Ветранскі.

Здаіўляе іншае: з Барылаў родам і яго старэйшы брат — прэзаік, а пасля перакладчык Сцяпан Сямашка. Докладна вядома, што ён нарадзіўся 27 ліпеня 1898 года. Працаваў у друку, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны — палітрук у Чырвонай Арміі. Пасля заканчэння яе быў адказным сакратаром камісіі па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а з 1947 года з’яўляўся навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Памёр 23 верасня 1965 года. Няўжо ён, маючы з братам немалую розніцу ў гадах, не ведаў не толькі год яго нараджэння? Калі не чысло, то хоць бы месяц. І чаму ніякіх захадаў не прымаў, каб удакладніць гэта? На жаль, ужо не высветліш.

Тады ўзнікае пытанне: адкуль мая ўпэўненасць у тым, што Мікола Сямашка хутчэй за ўсё «родам з зімы»? Няўжо забыліся выслоўе, што пра паэта шмат гавораць вершы? Дык у яго прысвечаныя зіме такія, што іх нельга не чытаць. Яны розныя па сэнсе, але падобныя ў адным. Замілаванне прыродай у яе суцішаным стане, калі няма таго буйства, што ў іншыя поры года, але па-свойму такой чароўна-прывабнай. Як і тады, калі ён яшчэ зусім нядаўна на ўлонні яе з аднагодкамі бавіў час. Але гэтыя змены не менш узнімалі настрой.

З такім прадчуваннем еднасці з прыродаю жыў і тады, калі чарговы раз пісаў зімовыя вершы. Без удакладнення «чарговы» не абысціся, бо з першымі вершамі выступіў у газеце «Чырвоная Полаччына» ў 13-гадовым узросце. Можна, тады, а, магчыма, і пазней, з’явіўся верш «Эх, пашто...», напісаны, як сведчыць зноск, у яго роднай вёсцы.

Пачынаеш чытаць твор, і добрая зайздрасць з’яўляецца. Эпітэты быццам і звычайныя — «сняговая», «зрэбная», «сінябровая». Толькі гэта, калі браць іх паасобку. А ў адным апаведзе яны ператвараюцца ў малюнак, у якім ужо месца не толькі прыродзе, але і самому чалавеку:

*Кругом ціш, кругом бляск,
сінь сняговая.
Вёскі зрэбныя ў гурбах ляжаць...
Эх, зіма ты,
зіма сінябровая,
люба мне табе песні складаць...*

Малюнак сузірання чалавекам прыроды і яго самога ў ёй узмацняецца. З’яўляецца эпітэт, які быццам для завірухі не характэрны. Яна можа скуголіць, круціць, выць... А ў Міколы Сямашкі іншае параўнанне, прытым з-за сваёй нечаканасці надзіва ўдалае: «Люба мне ў марозныя раніцы // слухаць спеў // завірухі ліхой...». Эпітэты рад «сінь сняговая», «зіма сінябровая» і, нарэшце, «спеў завірухі ліхой» вядзе да з’яўлення ў душы лірычнага героя аптымістычнага настрою, які характэрны для таго часу, асабліва для моладзі, якая ўваходзіла ў вялікае жыццё: «Мае думкі, бы хмель, завіваюцца... // Бор качае сівой галавой. // Эх, пашто, // ну пашто сумаваць мне, // жудасць чорную ў сэрцы насіць, // калі дні віхрамётныя вабяць, — // толькі мне маладою // і плыць».

Настрой сузірання зімовай прыроды падаецца і ў вершы «Вясны ў грудзёх я не губляю». Хоць сама назва як бы адштурхоўвае ад гэтага. Толькі не трэба

спяшацца з высновай. Усё ж у цэнтры ўвагі паэта таксама яго любімая пара, а надыход вясны — толькі як напамін, што яна прыйдзе:

*Зіма,
зіма ў завях, з маразамі,
па-за акном
ільсніцца белы снег.
Сасонкі ў шэрані —
хістаюць галавамі
і ціха шэпчуць гімн вясне.*

Не, усё ж зімой прыйшоў ён у гэты свет. А прызнанне: «вясны ж у грудзёх // ніколі не згублю» — гэта і заява лірычнага героя аб тым, што і ў жыцці, і ў творчасці ніколі не растраціць маладосці. Як ні сказаць гэтага, калі жыццё толькі пачыналася. Пад вершам пазначана «10 студзеня 1928 г. Полацк». Гэты ж горад на Заходняй Дзвіне яму быў блізкі, як і Ветрана.

Ёсць у Міколы Сямашкі яшчэ адзін верш, адштурхоўваючыся ад зместу якога таксама можна меркаваць больш прыблізна аб часе яго нараджэння — «Пайду ўперад»:

*Няхай сабе зіма заваямі рагоча,
Зямлю ўсцілае белым дываном.
Уперад я пайду, дзе дзень агнём плюскоча,
Уперад я пайду насустрач новым дням...*

Шлях «насустрэч новым дням» і пачаўся з вёскі Барылы. Скончыўшы сямігодку, пайшоў працаваць у тагачасную ветранскую раённую газету «Чырвоная звызда». Часта наведваўся і ў Полацк, дзе, як гаварылася, і працаваў рэдактарам газеты «Чырвоная Полаччына» з 1926 да 1930 года яго брат. Дзякуючы яму і змясціў у «ЧП» свае першыя вершы. Няўжо Сцяпан Пятровіч пастараўся? Сваецтва было ні пры чым. Яны заслугоўвалі таго, каб быць надрукаванымі. Змяшчаліся і тады, калі з’явіўся новы рэдактар, а таксама ў літаратурна-мастацкіх альманахах «Росквіт» і «Зарніцы», якія таксама выходзілі ў Полацку. Зварнулі на яго ўвагу і часопіс «Полымя рэвалюцыі», газеты «Звязда», «Літаратура і мастацтва», «Чырвоная змена», некаторыя іншыя выданні.

Паэзіяй сябе не абмяжоўваў. Яго прозвішча можна было ўбачыць і пад нарысамі. Не абыходзіў творчай увагай і пераклады. Аднак паэзія заставалася галоўнай у творчасці. Лірык па складзе характару, такім у асноўным заставаўся і ў вершах. Гэта не значыць, што ў творчасці абыходзіў грамадскія праблемы. Пісаць у духу абнаўлення грамадства, змагацца з перашкодамі, што ўзнікаюць на згаданым шляху, безумоўна, — адна з умоў станаўлення сацыялістычнага грамадства, нараджэння новай супольнасці людзей — чалавека савецкага. Мікола Сямашка, канешне, не мог пра гэта не пісаць. Аднак яго лірычны герой — хоць і тыповы прадстаўнік сваёй эпохі, глыбока індывідуалізаваны. У гэтым упэўніваешся, перачытваючы яго першыя паэтычны зборнік «Шчырасць», які выйшаў у 1939 годзе, а таксама публікацыі ў перыёдыцы. Другі быў здадзены ў Дзяржаўнае выдавецтва БССР у чэрвені сорак першага, але з іншымі рукапісамі загінуў.

Упэўніваешся і ў іншым: нават у вершах, у якіх відавочны грамадзянска-патрыятычны матывы, паэт не засяроджваецца толькі на іх, а калі і звяртаецца,

Мікола Сямашка.

то ідзе і ад уласнага жыццёвага вопыту, а таксама вопыту тых, хто блізкі яму, каго добра ведае. Як у вершы «Жыццё нам б’е сваім чалом». Услаўленне яго адбываецца праз рэаліі спакоў зямных. Яны не падуладны зменам у грамадстве, ды і без іх існаванне на зямлі страчвае сэнс.

*Жыццё нам б’е сваім чалом,
Зямлі дзівоснымі садамі.
І песні шчырае цяпло
Навекі падружыла з намі.*

У наступнай страфе працяг гэтай думкі: «Падумай, любая, з табой // За ўсіх мы багацей на свеце. // У нас — лугі з густой травой, // Лясы і рэкі, моры й вецер». Толькі пасля гэтага ідзе сведчанне свайго часу — часу рэвалюцыйных пераўтварэнняў, звязаных са здзяйсненнем жаданняў і, галоўнае, усведамленнем, што ты ў сваёй краіне не госьць, а гаспадар:

*Мы ў свет вялікі ўвайшлі,
Гарачым сонцам абгарэты, —
Гаспадары сваёй зямлі,
Гаспадары сваёй планеты.*

Але, з’яўляючыся «гаспадарамі сваёй зямлі», яны любілі родную прыроду, шчыра кахалі. Гэта добра відаць і па творах Міколы Сямашкі. Напрыклад, у вершы «Вечар на возеры» ён праўдзіва, з захаваннем канкрэтных дэталей перадаў гэтае імгненне ў прыродзе, калі яна ад свайго звыкллага стану вяртаецца ў іншы, звязаны з наступленнем змяркання. Адчуванне, што сам павываў на беразе ў такі час. І нават зазірнуў праз тоўшчу вады, убачыў, што дзеецца на глыбіні. Адчуў, што і ў начны час возера працягвае жыць сваім жыццём. Яно шмат у чым не падобнае на дзённае, але цікавае. Пра ўсё, канешне, не раскажаш, а пра галоўнае... Што яно ў гэтым выпадку — сумнення няма:

*А за далёкім берагам пакатым,
У сям’і лазовых хмызнякоў,
Маладых, гарачых і заўзятых
Перамовы й спрэчкі салаўёў.*

Менавіта без іх, «пеюноў-гаваруноў», цяжка ўявіць ноч у маі, у пачатку чэрвеня. Быў Мікола Сямашка перакананы і ў тым, што «маладой зямлі, цяплом сагрэтай, // Ў добры час расціць і нараджаць!» Прамовіў ён гэта ў вершы «Дождж прайшоў». Самы час распавесці такое, бо «маладою рожаніцай дужай // Загула абмытая зямля». І « — Жыць! — сказала сонца маладое, — // Агледзеўшы ўзгоркі, шыр далін <...>»

Прыкладна, як у Рыгора Суніцы: сонца «кліч падало “Жыць!”». Сразумела, не трэба ў падабенстве думак шукаць паўтор адзін аднаго. Абодва пісалі, не здагадваючыся, што прыкладна так мысліць

і твой таварыш па пяры. Сугучча прамоўленага з явілася з-за таго, што абодва па ўзросце былі маладзёны. Ім хацелася, каб зямля і надалей поўнілася гэтакімі ж самымі, адухоўленымі добрымі людзьмі гатовымі прадаўжаць род чалавечы. Ці не таму ў Міколы Сямашкі такой пяшчотай напоўнены вершы пра каханне.

*Ў сінім марыве ў лузе кусты...
Драч азваўся у соннай траве.
Я ў чаканні прыціх, я застыў,
Я лаўлю сэрцам крокі твае.
(«Чаканне»)*

А ў вершы «Дзявочая» ў споведзі лірычнай гераіні ўдалае выкарыстанне найлепшых фальклорных традыцый. Меладычнасць радка, убіраючы ў сябе новую аснову, сугучную сучаснасці, не толькі не страчвае сваёй непаўторнасці, але і яшчэ лепш увязваецца з рэчаіснасцю. З’яўляецца тая пачуццёвасць, якая, ідучы ад сэрца дзяўчыны, авалодвае і тымі, хто ўслухоўваецца ў гэтае гучанне. А як не ўслухацца, калі закаханая дзяўчына спавядаецца так шчыра.

Хоча яна пабачыць люблага. Толькі як зрабіць гэта? Па мосце ісці — «гэткі круг дарма рабіць». Добра падумала і выйшла знайшла: «Не так шырокая // Рэчка з бегам ціхіх вод, — // Адшукаю неглыбокае, // Перайду яе ўброд».

Гаворачы пра грамадзянска-патрыятычную лірыку, нельга не згадаць, што паэты 20 — 30-х гадоў мінулага стагоддзя ў сваіх творах даволі часта апявалі чырвоную зорку, бачачы ў ёй сімвал перамогі ідэй камунізму на пяці кантынентах. Толькі далёка не кожнаму ўдавалася сказаць на гэтую тэму нешта сваё. Як і пераадолець схематызм, голую публіцыстычнасць. Чаго не скажаш пра верш Міколы Сямашкі «Чырвоная зорка».

Праўда, пачатак твора таксама нічога новага не абядае. Як і іншыя паэты, ён увязвае гэты сімвал з той зоркай, што ззяе на маскоўскім Крамлі: «І на прывале, і ў паходах, // І днём, і ранкам на зары // Са мной яна, ка мне заўсёды // Агнём рубінавым гарыць». У ззянні яе бачыць і сваю зямлю. Без празмернай пафаснасці не абышлося. Ды і дэкларацыйны заклік навідавоку. Але зададзенасць Мікола Сямашка ўсё ж лёгка пераадолеў, перайшоўшы ад узвышаных матываў, якія мала чым адрозніваюцца ад звычайнай канстатацыі факта, да па-сапраўднаму зямных. Гэта выявілася ў паэтызацыі сваёй зямлі, замілаванні ёю. Адначасова з’явілася і заканамерная выснова: тое, што дорага, нікому нельга аддаваць. Калі нехта паквапіцца на Радзіму, неабходна рашуча стаць на яе абарону. Самаахвярнасць, без якой у такіх выпадках не абысціся, — гэта таксама праяўленне любові да сваёй зямлі:

*А ў вечаровы час лагодны,
Пад дымкай цёплае зары,
Адлюстраваны край мой родны,
Ў ёй бачу я: лясы, бары,*

*Азёр блакітнасць залатую
І шыр бяскрайнюю палёў.
Радзіму бачу, за якую
Ў смяротны бой ісці гатоў.*

Да Вялікай Айчыннай вайны было яшчэ далекавата, верш пісаўся ў 1937 годзе. Не адзін Мікола Сямашка быццам прадаўваў свой будучы лёс. Аднак ён розніўся тым, што ўжо меў некааторае ўяўленне, як абараняць Радзіму. Калі ў 1939 годзе прызвалі ў войска, прымаў удзел у вызваленні Заходняй Беларусі ад польскай акупацыі. Пасля загадваў аддзелам літаратурнага жыцця ў газеце «Вольная праца», якая выходзіла ў Беластоку. З нападам фашыстаў давалося ўзяцца за зброю. Ваяваў нядоўга: у 1941 годзе загінуў пры абароне Оршы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

3 выключнай удумлівасцю

У галоўным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь адкрылася традыцыйная выстаўка «Плынь часу», прысвечаная творчасці мастакоў — юбіляраў 2024 года.

У новай экспазіцыі — звыш 70 работ болей 40 аўтараў з калекцыі музея. Сто гадоў беларускага мастацтва — такі часавы дыяпазон ахапіў праект, які арганізатары разглядаюць у тым ліку як дадатак да пастаяннай экспазіцыі. Куратарам выступае Валянціна Вайцэховская, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва XX—XXI стагоддзяў Нацыянальнага мастацкага музея.

А дразу трэба адзначыць, што не ўсе аўтары выстаўкі нарадзіліся на тэрыторыі Беларусі (хоць пэўны час і працавалі тут), як і не кожны з іх тварыў на роднай зямлі (гэта ім удавалася рабіць і за яе межамі). І ўсё ж мастакі, жывапіс і скульптура якіх склалі «Плынь часу», — паўнапраўныя ўдзельнікі мастацкага працэсу ў краіне — у мінулым і сёння.

Марыя Ісаёнак «Жанчына з бульбай», 1994 г.

Кагосьці ведае і беларускі, і замежны глядач, імёны некаторых творцаў амаль забытыя. Таму і каштоўныя падобныя праекты — дзякуючы, здавалася б, фармальнай нагодзе адкрываюцца малавядомыя старонкі гісторыі выяўленчага мастацтва, пашыраюцца веды наведвальніка музея аб аўтарах, стылях, кірунках, якія панавалі ў розныя часы, аб эвалюцыі густаў мастакоў і, адпаведна, грамадства. Да таго ж арганізатары пры пабудове экспазіцыі імкнуліся трымацца храналагічнага прынцыпу, таму на выстаўцы даволі лёгка арыентавацца, а пасля і рабіць высновы наконт зробленага сучаснымі мастакамі ды іх папярэднікамі.

Арганізатары і куратар сёлетняга праекта «Плынь часу» абмежаваліся жывапісам і скульптурай, між тым сустракае гледача габелен Ніны Пілюзінай «Зубр» (2005). Творчасці мастачкі, якая 25 жніўня адсвяткуе 80-годдзе, уласцівы арыгінальнасць сюжэтаў, выразнасць форм, адметнасць кампазіцый, прывабліваюць і колеры, якія Ніна Пілюзіна спалучае ў сваіх работах. Як і ў іх большасці, у творы «Зубр» відавочны зварот аўтара да фальклору, да мінулага Беларусі ўвогуле. Удумлівая мастачка, скарыстаўшы адзін з галоўных сімвалаў краіны, выявіла свой погляд на яе лёс, выказала стаўленне да шляху, якім тая ішла... Думкі майстра дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва аб Радзіме задаюць тон усёй выстаўцы.

Па-рознаму колькасца прадстаўлены ў калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея экспаненты праекта —

некаторыя аўтары прадстаўлены адной работай, заўважаюць арганізатары. Так, адзін і ў фондах, і ў экспазіцыі твор Паўла Южыка (Тамашэвіча) «Партрэт дзяўчынкі» (1920-я). Што вядома пра мастака? Нарадзіўся ў 1874 годзе ў вёсцы Нова-Аляксандраўка Віленскай губерні (цяпер вёска Вётхава Сморгонскага раёна), захапляўся маляваннем з дзяцінства, але бацькі адправілі яго на вучобу ў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. Папрацаваўшы ў вёсцы Сітцы, будучы мастак паступіў у Віленскую малявальную школу Івана Трутнева (скончыў у 1901 годзе). Пазней удасканалваў майстэрства ў Пензе ў Вольных мастацкіх майстэрнях (гэта былі 1917—1918 гады). Потым вяртанне на Сморгоншчыну, пераезд у Вільню... Праз нейкі час Павел Южык атрымаў запрашэнне на працу ў Віленскую беларускую гімназію (перыяд настаўніцтва там — 1922—1935 гады). Увогуле ж, выкладаў на Вілейшчыне, у Пензе (1918—1920), Дзісне (1920), Залессі (1939—1944)... Калі выйшаў на пенсію, пабудаваў дом з майстэрняй у Вётхава — працягваў маляваць і выкладаць у сельскіх школах. Не стала мастака вясной 1944 года (пахаваны на могілках у Вётхава). Вядома, што вялікая калекцыя твораў з майстэрні мастака, адабраная для персанальнай выстаўкі ў Маладзечне, беззваротна знікла ў сярэдзіне 1950-х... Адзін з асноўных жанраў, у якім працаваў Павел Южык, — партрэт. А «Партрэт дзяўчынкі» паказвае, хутчэй за ўсё, вясковую жыхарку. Нетыповая кампазіцыя, невідавочны

Уладзімір Мудрогін «У выхадны», 1976 г.

падыход да адлюстравання гераіні — вось чым адметная карціна аўтарства Паўла Южыка, творы якога знаходзяцца сёння на Сморгоншчыне.

Яшчэ адзін аўтар з адзінай работай у калекцыі Мастацкага — Мікіта Санджыеў. Сёння можна ўбачыць яго

Валянцін Дзежыц «Паводка (Віцебск)», 1956 г.

скульптуру «Партрэт І. С. Кісялёва, сталявара» (1958). Мікіта Санджыеў (1924—1994) — скульптар, народны мастак РСФСР, заслужаны дзеяч мастацтваў Калмыцкай АССР, заснавальнік сучаснага прафесійнага калмыцкага пластычнага мастацтва. У біяграфіі творцы вылучаецца «беларускі перыяд». Гісторыя такая: у свой час Мікіта Санджыеў, які ўжо спрабаваў свае сілы ў скульптуры, намагаўся атрымаць мастацкую адукацыю і пасля пэўных пошукаў у 1956 годзе трапіў у Мінск, аднак спазніўся да прыёму ў вучылішча. У мастацкім фондзе яму адмовілі ў працы — з-за той жа адсутнасці адукацыі, аднак паралізі зварнуцца да Заіра Азгура... Той прапанаваў прадэманстраваць мастацкаму савету хаця б адну скульптуру, пасля чаго магло быць прынята рашэнне аб пазачарговым залічэнні. У майстэрні скульптара Васіля Палічука Мікіта Санджыеў працаваў над партрэтамі пажылой жанчыны, які высока ацанілі Заір Азгур, а таксама народныя мастакі БССР Аляксей Глебаў і Андрэй Бембель. Яны рэкамендавалі прыняць таленавітага юнака ў мастацкі фонд у якасці выключэння. У 1956—1959 гадах Мікіта Санджыеў працаваў скульптарам у Беларускай аддзяленні Мастацкага фонду СССР і вучыўся ў мастацкім інстытуце. Ужо ў 1957-м яго двухфігурная кампазіцыя «Сталявары», вядомая яшчэ як «Дружба», экспанавалася на Усесаюзнай мастацкай выстаўцы ў Маскве.

Цэнтральная работа экспазіцыі — «Балада пра маці. Н. Ф. Купрыянава 9-га мая». Аўтар — мастак з адметным почыркам Леанід Асядоўскі (1934—1990), у творчасці якога пераважалі гісторыка-рэвалюцыйная тэматыка і праблемы сучаснасці. На надзвычай яркім палатне адлюстраваны Настасся Фамінічна (1872—1979) і яе сыны. Мікалай (1902—1945) згінуў без весткі. Сцяпан (1911—1944) загінуў пры вызваленні. Міхаіл (1915—1944), партызан, падчас баявога задання быў цяжка паранены, трапіў у палон да фашыстаў, памёр ад ран. Баец партызанскага атрада Уладзімір (1922—1949) трапіў у лагер ваеннапалонных, вярнуўся дадому ў 1947 годзе, аднак праз два гады загінуў ад няшчаснага выпадку. Герой Савецкага Саюза Пётр Купрыянаў (1926—1944) паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросавана... На карціне, урачыстай і святочнай, усе, акрамя жанчыны, усміхаюцца, але глядзяць не на маці, а некуды ўдалачынь. Паўсюль кветкі, асабліва шмат бэзу. Рэальнае і пазачасавае аддзелена блакітным — колерам чысціні, нябесным колерам, які кліча чалавека ў бясконцасць... Работа створана праз пяць гадоў пасля смерці Настассі Фамінічнай, якой было накіравана доўгае, перапоўненае трагедыймі, жыццё.

З выстаўкай «Плынь часу» можна пазнаёміцца да 21 кастрычніка. Экспазіцыя размясцілася ў галоўным корпусе і заняла галерэю і фая.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Вера Козак «Танец», 1954 г.

Ніна Пілюзіна «Зубр», 2005 г.

Юрый Палякоў «Блакітны колер. Перад святам», 1969 г.

І з вершамі, і з валёнкамі

Фестываль «Дрыбінскія таржкі» — свята з гісторыяй. У старадаўнія часы ў жніўні народ з'язджаўся ў гэтыя мясціны на вялікі кірмаш. Было шумна, весела і святочна. Трынаццаць гадоў таму традыцыю аднавілі ў выглядзе вясёлага свята. Сёлета яго прымеркавалі да 100-годдзя ўтварэння Дрыбінскага раёна, праходзіла пад дэвізам «Ад вытокаў да сучаснасці». Яго арганізатары прапанавалі агунацца ў атмасферу мінуўшчыны, каб паказаць, як жылі нашы продкі і які адбыўся прагрэс. Усе ўдзельнікі — прадпрыемствы, арганізацыі, установы — падрыхтавалі лакацыі так, каб прадэманстраваць сваю прафесію, рамяство, дзейнасць з улікам як мінімум стагадовай гісторыі. Атрымалася вельмі цікава і пазнавальна.

Танец за праходжанне мытні

Так проста на гэты фест не трапіш — трэба спачатку прайсці мытню. Грошы можна не плаціць, але верш прачытаць або станцаваць прыйдзецца. Трэба ж настраіцца на святочны лад. «Дрыбінскія таржкі» не проста кірмаш, а свята з сэнсам. Яно раскрываецца праз майстроў, рамеснікаў, артыстаў, мясцовыя традыцыі, якія захоўваюць жыхары. Таму і цікавасць да фестывалю вялікая.

— «Дрыбінскія таржкі» — гэта наш брэнд, таму рыхтуемся да іх з усёй адказнасцю, — удакладніў дырэктар Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Дрыбінскага раёна Сяргей Левуценка. — Заўсёды з нецярпеннем чакаем новых гасцей не толькі з Беларусі, але і з Расіі, каб вопытам падзяліцца, сябе паказаць. Прыехалі нашы сябры з горада Бель Цвярской вобласці, са Смаленшчыны, іншых рэгіёнаў суседняй краіны. Да нас завітвае многа гасцей.

роднай студыі ДПМ «Шапавал» Таццяна Чараповіч прызнаецца, што ў раёне праводзіцца вялікая работа па захаванні шапавальскіх традыцый, захоўваецца ўнікальны катрушніцкі лемезень — умоўная мова шапавалаў мястэчка Дрыбін. Цэны на валёнку кусяюцца, але дзе яшчэ можна знайсці такую прыгажосць!

Кірмаш гудзе...

Прайсці міма «Літаратурнай гасцёўні» немагчыма, тут заўсёды збіраецца творчая інтэлігенцыя, ідуць размовы пра гісторыю, кніжныя навінкі. Гэтым разам сваю новую кнігу прэзентавала член Саюза пісьменнікаў Беларусі Святлана Цмугунова. Яна — адна з пісьменніц мясцовага літаратурнага аб'яднання «Вянок Дрыбіншчыны».

— Стараюся падтрымліваць наш рэгіянальны фестываль, прэзентую новыя кнігі, — дзеліцца сваёй творчай праграмай пісьменніца. — «Дрыбінскія таржкі» — вельмі цікавае свята,

«таржкоў» з дарэвалюцыйнага часу да цяперашняга. У літаратурным аб'яднанні Ніна Радзевіч адна з першых удзельніц. І не прапусціла ніводнага фестывалю.

— Кожны год свята чым-небудзь ды адрозніваецца, тэмы заўсёды розныя, — кажа яна. — І гэта заўсёды натхняе.

Да фестывалю раённая бібліятэка падрыхтавала храналогію падзей і стварыла літаратурную карту раёна. Гэты год там адзначаны яшчэ і такой прыгожай падзеяй, як адкрыццё памятнага знака — герба Дрыбінскага раёна. Гэта адбылося падчас «Дрыбінскіх таржкоў».

— У рамках нашага фестывалю праводзім яшчэ і літаратурны конкурс «Славім Дрыбінскі наш край», — кажа дырэктар раённай бібліятэчнай сеткі, старшыня літаратурнага аб'яднання «Вянок Дрыбіншчыны» Святлана Верам'ёва. — З яго дапамогай адкрываем паэтаў, якія пішуць для сябе. Удзел прымаюць і члены Саюза пісьменнікаў Беларусі.

У 2021 годзе, да дзясятай юбілейнай даты фестывалю, літаратары ўклалі зборнік пад назвай «Вершы складаем, таржкі праслаўляем». Туды ўвайшла і смачная «Ода драпікам» паэтэсы Дзіны Рамадзінай. Яе чытаеш — слінкі цякуць. Яшчэ смачней, калі оду дэкламуе сама аўтар. Цікавая акалічнасць: Дзіна філолаг па адукацыі, але працуе ў Дрыбінскім «Жылкамгасе». Тым не менш любімай справай працягвае займацца — занатоўвае казкі і легенды роднага краю. Яе маці была настаўніцай і разам з дзецьмі збірала па навакольных вёсках выслоўі, замовы, песні, казкі. Юная Дзіна тады гэтым і захапілася. Кажа, што этнаграфічнага матэрыялу ў яе назапасілася ўжо на кнігу. Трэба толькі ўсё прывесці ў парадак.

— У нашым літаратурным аб'яднанні выключна цікавыя людзі, — удакладняе Святлана Верам'ёва. — Ідзяцей заахвочваем чытаць. Нават калі яны самі нічога не пішуць, просім дэкламаваць, праводзім літаратурныя чэлэнджы. Усе бібліятэкі маюць свае старонкі ў сацсетках і падключаюцца да іх. Нашы паэты і прэзаікі актыўна прымаюць удзел у міжнародных конкурсах. Людміла Сухаварава нядаўна была адзначана дыпламам міжнароднага конкурсу «Арменія ў маёй душы». Сярод цікавых аўтараў — Галіна Руднікава, іншыя пісьменнікі.

Гастрэфэст па-дрыбінскі

Якіх толькі страў не было на сталах гасцінных удзельнікаў свята! Тут табе і пірагі, і наліснікі з начыннем на любы густ, і каўбасы, і бліны, і напоі. Педагогі Дрыбінскай сярэдняй школы прапанавалі параўнаць халодную і цёплую травяную гарбаты. Запамінайце рэцэпт халоднай, вельмі спадабалася. На збанок сярэдніх памераў бярэцца крынічная халодная вада, меліса, мята, сок лімона і дзве лыжкі мёду. Настойваецца 20 хвілін. Смачна, словамі не перадаць!

На падворку дзіцячага садка і школы з Міхееўкі зачэпіла выстава з фота-

здымкамі ўсіх выпускных класаў. Атрымаўся своеасаблівы летапіс школьнай гісторыі. Што датычыцца страў, то, як прызналіся настаўнікі, пра іх паклапаціліся кухары школьнай сталовай. А яны ведаюць сваю справу добра. Завуч школы Кацярына Латушкіна і настаўніца

рускай мовы Ганна Кусцікава расказалі, што школа летам займаецца зборам лекавых траў, у прыватнасці лаванды, палыну, валяр'яну, чабору. Іх, дарэчы, можна было набыць па дэмпінгавай цане. Мяшчкі для траў пашылі вучні.

Цемналеская школа ўразіла не толькі сваімі праснакамі, блінамі і каўбасамі, але і малюнкамі. Пры ўстанове працуе школа мастацтваў. А яшчэ дзеці пад кіраўніцтвам педагога Сяргея Скокава на ўроках працоўнага навучання робяць вёнікі. Дырэктар Таццяна Маліноўская расказала, што нарыхтоўкай сыравіны для іх займаюцца настаўнікі, а дзеці вучацца плесці. Попыт на вёнікі, дарэчы, вялікі.

Наогул, фестываль парадаваў прысутнасцю вялікай колькасці цікавых людзей, якія з душой ставяцца да сваёй справы. Сярод іх — паштавікі Горацкага рэгіянальнага паштовага вузла сувязі, якія абслугоўваюць у тым ліку і Дрыбін. Яны захавалі для нашчадкаў рарытэтычныя па цяперашніх часах выданні — Ганаровую кнігу Пашаны, Трактавы паказальнікі.

— Можна параўнаць, што было і што стала, — усміхаецца начальнік рэгіянальнага вузла Галіна Савінок. — Сёння кожны паштальён мае мабільны апаратна-праграмны комплекс — так званы міні-камп'ютар, з дапамогай якога можа аказаць усе тыя ж самыя паслугі, што і ў аддзяленні. Выязджаем з гэтым прыборам ва ўсе населеныя пункты.

Прыемна было пазнаёміцца і з былым галоўным рэдактарам «Савецкай вёскі» Кацярынай Цішкевіч, з якой мы сустрэліся на падворку раённай газеты. Яна працавала дырэктарам Дрыбінскай школы, а з 2002-га да 2015-га ўзначальвала мясцовую «раёнку». Цяпер на чале яе рэдактар Таццяна Адылова. Гэтае выданне глыбока і ўсебакова асвятляе цудоўнае рэгіянальнае свята «Дрыбінскія таржкі» на працягу ўсяго яго існавання.

Нэлі ЗІГУЛЯ,
фота аўтара

У фестывальнай афішы заўсёды шмат цікавых мерапрыемстваў для дзяцей і дарослых. Першы дзень прысвячаецца дзецям, падчас яго праводзяцца дзіцячы конкурс вакальнага майстэрства «Музычны кропель», фестываль фарбаў. Вячэрняя праграма з дыскатэкай і караоке разлічана на моладзь. Але асноўныя фестывальныя падзеі адбываюцца на другі дзень. На Цэнтральнай плошчы перад райвыканкамам матэрыялізуюцца святочны кірмаш з падворкамі, горадам майстроў, крамамі, кавярнямі, атракцыёнамі. З раніцы да позняга вечара тут праводзяцца майстар-класы, экскурсіі, ладзяцца выставы, дэгустацыі народных страў, канцэрты. Адным словам, не засумуеш.

Цэнтральнае месца, вядома, адводзіцца шапавалам. «Дрыбінскія таржкі» і шапавалы — наогул паняцці непадзельныя. Шапавальства развіваецца тут з XVIII стагоддзя, з гэтага ж перыяду праводзіліся і «таржкі». Пры Дрыбінскім гісторыка-этнаграфічным музеі сёння працуюць народная студыя дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва «Шапавал», куды ўваходзяць 14 майстроў, і дзіцячая студыя «Катрушнік», якую наведвае 12 дзяцей. Заняткі для іх праводзяцца двойчы на тыдзень.

Народны майстар і член Саюза майстроў Беларусі па валянні, кіраўнік на-

самабытнае. Яно аб'ядноўвае старэйшае пакаленне і цяперашняе, культурныя традыцыі і народныя. Гэта заўсёды цікава.

«Літаратурная гасцёўня» так і спакушалая зайсці і пасядзець з кубачкам гарбаты за столікам, настраіцца на паэтычны лад. А разам з тым азнаёміцца са змястоўнай выставай з рэтрафота, дзе паказана, чым жыла бібліятэчная сістэма ў савецкі час, пагартыць кнігі тутэйшых пісьменнікаў. Удзельнікі літаратурнага аб'яднання з павагай адносяцца да творчасці сваіх папярэднікаў. Раўняюцца на паэта Віктара Кудлачова, які з'яўляецца Ганаровым жыхаром Дрыбінскага раёна. Сам ён родам з вёскі Сласцёны, але цяпер жыве ў Гродне. На выставе цэлая палічка адведзена яго кнігам, дзе можна ўбачыць і новую — «Так бывае або не». З не меншай павагай тут ставяцца да творчасці Ніны Кавалёвай, якая, на жаль, ужо пайшла з жыцця. У бібліятэцы аграгарадка Цёмны Лес ёсць нават музейны пакой Ніны Кавалёвай. Яна родам з гэтых мясцін.

Тэма «Дрыбінскіх таржкоў» часта сустракаецца ў творах паэтаў і прэзаікаў Дрыбіншчыны. Людміла Лісава прысвяціла святу не адзін верш. «Фестываль нагадвае, што трэба ўмець не толькі працаваць, але і адпачываць», — усміхаецца паэтэса.

Ніна Радзевіч прысвяціла «Дрыбінскім таржкам» гімн. Зарыфмавала гісторыю

Намеснік старшыні Дрыбінскага райвыканкама Наталля ДУБІКОЎСКАЯ:

— Фестываль «Дрыбінскія таржкі» аб'ядноўвае людзей, адраджае культурныя промыслы. Усе арганізацыі стараюцца напоўніць яго зместам, прымаюць у ім актыўны ўдзел. Вельмі прыемна, што ён цікавіць моладзь. Геаграфія фестывалю пашыраецца кожны год. Людзі з'язджаюцца з усіх куточкаў вобласці і краіны. І мы рады ўсім. Сёлета прыехала шмат творчых калектываў з Беларусі і Расіі, болей за 70 майстроў. Праграма «Дрыбінскіх таржкоў» заўсёды насычаная: ладзіцца шмат розных канцэртаў, конкурсаў, відовішчаў. Гэты год наогул для нас адметны: 455 гадоў таму ўпершыню згадваецца наш населены пункт, 100 гадоў прайшло з дня ўтварэння раёна, 80 гадоў — з дня вызвалення вобласці і Беларусі і 35 гадоў — з дня аднаўлення раёна. 29 снежня 1989 года раён быў створаны нанова. Ён тройчы расфарміроўваўся, але даказаў, што мае права на самастойнае існаванне. Усё гэта вельмі сімвалічна.

УЛЬМАС УМАРБЕКАЎ
(Узбекистан)

Першыя праменні сонца, падобна чулым пальцам, нячутна дакрануліся да сцен дамоў, слізнулі па заспаных вокнах, быццам яшчэ не адважваліся клікаць людзей нацешыцца ранішняй прахалодай. Цішыня прываблівала, і я пастараўся не рыпнуць веснічкамі, выходзячы на вуліцу, і бясшумна ступаў па вільготным асфальце — пад раніцу, відаць, пайшоў дождж, і з дахаў яшчэ зляталі рэдкія кроплі.

Я ўдыхаў рэзкае асенняе паветра, чыстае пасля дажджу і звонкае, якое, здавалася, захоўвала ўдары кропель, і радаваўся раніцы і таму, што падняўся так рана. Прачынаючыся, пераконваў сябе, што сёння дакладна трэба рана паспець на працу і разгрэбіць справы, што набірліся за час майго ад'езду, але цяпер я не спяшаўся і хацеў уволю ўвабраць у сябе празмерную ранішнюю свежасць.

Завярнуў за вугал свайго дома, на вуліцу, куды выходзіў, адгароджаны невысокім дувалам, мой невялікі сад, і ўбачыў, што не адзін я падняўся ў гэты ранішні час. Каля дувала хлапец гадоў васьмі ў вялікіх, відаць, бацькоўскіх, галошах на босых нагах весела пазіраў на мяне вострымі вачанятамі з-пад вялікай лахматой шапкі-вушанкі і нешта еў з вялікім стараннем. Заўважыўшы, што дувал у гэтым месцы прасеў — відаць, дажджы папрацавалі над ім — і лёгка можна рукою дацягнуцца да чорных духмяных гронак, я зразумеў усё і ўсміхнуўся.

— Што гэта ты ясі, сябрук? — запытаўся я, калі параўняўся з хлопчыкам.

— Вінаград, — патлумачыў ён сур'ёзна і яшчэ раз уважліва аглядзеў мяне з-пад сваёй махнатай шапкі.

Здаецца, знешнасць мая не выклікала ў яго падозрэння, ён палез за пазуху і выцягнуў цяжкую гронку вільготнага «чараса», які наліўся чорным сокам.

— Вазьміце, ака, мне не шкода, у мяне яшчэ шмат, — прапанаваў хлопчык і ўсміхнуўся сінімі ці то ад холаду, ці то ад

вінаграднага соку вуснамі. — Бярыце ж... — ён працягнуў мне гронку, сам кінуў у рот некалькі ягад і апетытна захрумстаў.

Я прыклаў руку да сэрца — падзякаваў і пайшоў далей сваёю дарогай, але калі адышоў ужо далёка, раптам пашкадаваў, што не прыняў падарунак. Настолькі ўяўна адчуў я ў роце крыху вязкую салодкасць прахалодных ягад, што нагадала мне пра даўно забытае...

Наш кішляк быў вялікім садамі, і назвалі яго людзі, не хітруючы, Катабаг, што ў перакладзе значыла «вялікі сад».

Велізарны ўчастак, што прымыкаў да пасёлка, адведзены быў пад вінаграднікі. Лічылася, што ён агароджаны — ад кішлака яго аддзяляў глінабітны дувал, але такі невысокі і так ужо месцамі развалены, што для нас, хлапцоў, канешне ж, сур'ёзнай перашкоды ён не ўяўляў. І кожнаму мінаку было відаць, як адбіваюцца на сонцы цудоўныя гронкі розных колераў і адценняў, і рэдка хто не спыняўся палюбавацца іх казачнай прыгажосцю.

Што ўжо казаць пра нас, кішлячную дзетвару! У кожнага дома ўдосталь было і бурштынавых «хусайні», і ружовага «бувакі», але ўсё адно мы як зачараваныя бадзяліся вакол гэтага вінаграднага царства.

Звычайна гронкі прыкрыты лістотай, а тут лісця амаль не было, вінаград звешваўся з падпорок і тычак, увесь адкрыты, пранізаны сонцам, яркі — жоўты, ружовы, чорны, быццам выстаўлены напаказ.

І вось прыйшоў дзень, і мы адважыліся. Па дарозе са школы сумкі перадалі пачаткоўцам. Самі схаваліся за дувалам і, калі вуліца апусцела, сіганулі ў сад. Што гэта была за асалода, што за вінаград! Мы рвалі яго рукамі, лавілі ротам, засоўвалі за пазуху, у цюбецейкі і кішэні і, канешне ж, не бачылі, што болей скідаем на зямлю і топчам нагамі...

Мы збіраліся ўжо ўцякаць, і раптам зусім побач пачуўся голас:

— Гэ-эй, хто там, га? Пакажыцеся!

Сябрукоў маіх і след прастыў, быццам ветрам здзьмула, а я, ці то спужаўшыся, ці то шмат набраўшы вінаграду і баючыся выпусціць на зямлю гронкі, не мог зрушыць з месца. Памятаю, ад страху зажмурыў вочы і так стаяў, толькі сэрца шалёна грукацела. Колькі я часу прастаяў, не ведаю, але, расплюшчыўшы вочы, убачыў перад сабою высокага старога ў светлым яхтаку, які быў перахоплены ў поясе сінім белбогам. На нагах у старога былі мяккія чырвоныя боты. Не ведаю, чаму, але менавіта боты напужалі мяне да жаху, я сутаргава ўсхліпваў.

— Не бойся, сыноч, — ціха сказаў стары і правёў шурпатай далонню па маім

Садоўнік Апавяданне

Ілбе і валасах. — Захацелася вінаграду — прыходзь да мяне, я табе сам нарву.

Ад неспадзяваных ласкавых слоў і голасу я расплакаўся яшчэ гарчэй. Адаптаваная на жываце кашуля вылезла са штаноў, і вінаград пасыпаўся на зямлю. Стары быццам нічога не заўважыў. Усміхаючыся, гледзіў мяне па галаве і сцвярдшаў:

— Вось дурненькі, знайшоў прычыну плакаць! Ну, ладна, сарвалі некалькі гронак — хіба сад ад гэтага панясе нейкую страту? Ты паглядзі, паглядзі, што тут робіцца! Бачыў калі-небудзь такі вінаград?

І ён узяў мяне са слязьмі на шчоках за руку і павёў углыб саду. А там з бясконца доўгіх, белых, чыстых ад кары жэрдак звисалі велізарныя гронкі чорнага — ягада бы той арэх — «чараса»...

— Падабаецца, га? — запытаўся стары і, пераканаўшыся, што слёзы мае высохлі, ціха засмяяўся. Вузкая белая барада яго мерна калыхалася на грудзях, вочы глядзелі цёпла, і ўвесь ён у сонечных плямах падаваўся добрым чараўніком са старой казкі. Гледзячы на старога, я зусім супакоўся і, асмялеўшы, махнуў галавою.

— Ну што ж, калі падабаецца, магу пачаставаць.

З моцнага скуранага чохла каляя паяса ён выцягнуў нож і адрэзаў некалькі гронак. Адною рукою ён прытрымліваў крысо свайго яхтака, другой зразаў і складаў чорныя гронкі, і хутка ўжо класці не было куды.

— Бяры, сыноч. І сяброў не забудзься пачаставаць.

Я набраў вінаграду пад кашулю і кінуўся да каліткі, забыўся нават падзякаваць садоўніку. Выскачыў на вуліцу, перавёў дыханне і азірнуўся: стары стаяў на тым самым месцы і глядзеў мне ў спіну. Здаецца, ён усміхаўся...

Болей мы з таварышамі не лазілі праз дувал, але ўсё адно зрабіліся частымі гасцямі садоўніка. Усёй кампаніяй мы дапамагалі старому даглядаць лазу, і ён частаваў нас пладамі свайго дзіўнага саду. А пасля мае бацькі пераехалі ў горад, і я ўсё радзей успамінаў родны кішляк, старых сяброў і добрага старога ў яхтаку і чырвоных ботах.

І вось сёння... Гэты хлопчык з выпацканымі сокам вуснамі закрунуў нешта ў маёй душы, і я пачаў успамінаць.

Некалькі дзён я не знаходзіў сабе месца і нарэшце зразумеў: не будзе мне спакою, пакуль не наведаю родныя мясціны.

У наступную нядзелю я сеў у цягнік і паехаў у Катабаг. На маленькай станцыі перасеў у аўтобус.

«Як там цяпер, ці захаваўся той сад, ці жывы стары чараўнік?» — думаў я, трасучыся ў маленькім рыпучым аўтобусе.

І вось ён ізноў перада мною, мая радзіма, мой Катабаг. Канешне ж, усё тут ужо

не тое: новыя дамы, новыя вуліцы, двухпавярховая школа.

Я шлоў уздоўж ракі, якая абыходзіла кішлак. Каламутная асенняя вада маўчала, часам на шклянкой гладзі закручвалася раптам малюпасенькая варонка і плыла так з цячэннем, то даганяючы, то адстаючы ад жоўтага ліста, што плыў побач. Я пастаяў крыху на пустынным беразе, паглядзеў і з адчуваннем, быццам нешта страціў тут, рушыў далей, падняўся на ўзгорак — і сэрца маё радасна ўскалыхнулася... На ранейшым месцы я ўбачыў знаёмы дувал — падалося, што ён зрабіўся яшчэ ніжэйшым, але затое нідзе было прарэх і па ўсёй даўжыні яго абмазала нечая клапатлівая рука. А за ім...

Да краю зямлі, здавалася, сыходзілі ўдалячынь белыя падпоркі і, быццам выстаўлены напаказ, зіхацелі велізарныя прыгожыя гронкі, якія адбівалі сонечныя праменні.

Ля дувала, пакідаўшы партфелі, гулялі некалькі хлапчукоў. Я паклікаў старэйшага.

— Слухай, сябрук, не ведаеш, дзядуля-садоўнік тут цяпер?

Хлопец зірнуў на мяне адчужана:

— А вы хто будзеце?

— Я? Ды вось, проста хацеў даведацца...

— Няма дзядулі-садоўніка. Памёр ён...

У мінулым годзе...

Я пастаяў каля дувала, з сумам гледзячы на хлапчукоў, на знаёмую калітку, адкуль некалі такі ж, як яны, азірнуўся і ўбачыў: глядзіць стары садоўнік мне ў след і, здаецца, усміхаецца...

— Гэй, хлопцы!

Я азірнуўся на голас. Там, у садзе, за нізкім глінабітным дувалам стаяў, усміхаючыся, высокі хлопец ў светлым яхтаку, перацягнутым у поясе сінім белбогам, на нагах мяккія чырвоныя боты... Адною рукою ён прытрымліваў крысо яхтака, і там, пераліваючыся на сонцы, вільготна зіхацелі прыгожы «чарас». Хлапчукі імгненна расхоплівалі гронкі і адразу ж пачыналі з хрумстам іх уплятаць... Вусны іх рабіліся сінімі... А высокі хлопец у светлым яхтаку знік, быццам растаў у глыбіні вінаградніку, — гэтак жа нечакана, як і ўзнік.

— Хто гэта? — спытаў я старэйшага хлопчыка.

— Гэта садоўнік, — ужо болей ветліва адказаў ён. — Таго старога дзядулі ўнук...

Я падышоў бліжэй да каліткі, хацеў было паклікаць хлопца, але нешта мне перашкодзіла, і я са шчымлівым смуткам глядзеў на сад, дзе ад лазы да лазы пераходзіў нячутнымі крокамі высокі хлопец у светлым яхтаку і мяккіх чырвоных ботах.

З узбекскай.

Пераклад Алеся КАРЛЮКЕВІЧА

Муніс ШЭРМУХАМАД (1778—1829)

Слова

Як каханнем чараўнічым,
захапляліся ўсе словам,
Сёння ж чорнае ад гора ў нашай злой
юдолі слова.

Як спакойна жыць паэту ў час
судзілішчаў бязмозгіх?
Хто смялейшы — на аскепкі груба
раскалолі слова.

Знаўцаў годных больш не маем —
і няма яму тут славы.
Так бадзяецца па свеце, як у полі вецер,
слова.

Вельмі цяжкі лёс паэта, дабрачыннасць
не ў пашане.
І ўдзячнага прызнання не знаходзіць
болей слова.

Не расходуй красамоўства,
калі хочаш ты спакою.
Замест золата ўцехі толькі боль
падорыць слова.

Як і людзі, на знявагу што аддадзены
за праўду, —
Жыць дакуль пад прыніжэннем будзе
праведнае слова?

Ах, Муніс, якое слова можаеш ты сказаць
народу,
Калі стаўшы, быццам попел,
волі ўжо не мае слова!

Сіражыдзін РАУФ (1967 г. н.)

* * *
Ты патрэбна мне, патрэбна,
як сасмяглым вуснам кропля вільгаці
жывой

і як птушкам патрэбныя для палёту
крылы,
ты патрэбна мне, як само жыццё.

Ты патрэбна мне, патрэбна:
кожную гадзіну, кожнае імгненне.
Адчуваючы дыханне тваё,
я пакутую і згараю ў агні сваіх пачуццяў
І зноў халадзею ў тузе.

Я — прыстанак ночы:
усе страхі яе я ўвабраў у сябе.
Ты ж — святло, што ўсмішкай,
падоранай мне,
адганяеш прэч тых страхі.

Але хто я? Пра сябе ведаю толькі я сам.
Мне спакою ніяк не дае
жаданне спасцігнуць паўней цябе,
вось навошта шукаю я шлях да цябе.

Я ўбачыў: ёсць нешта ў тваёй душы,
прызначанае толькі мне.
Гэтае Нешта ёсць жыццё чараўная моц,
Каб я яшчэ далей жыў.
Але ты такая бесклапотная:

не хочаш глядзець на бяссільнае цела маё,
і, кідаючы крыху паблаглівы погляд,
выпрабуйваеш межы цягнення,
канчаткова знішчаючы мяне.

Ты патрэбна мне, патрэбна:
сэрца няшчотны прастор
быў страчаны на тысячы гадоў
і ў пакутлівай смазе жыў прадчуваннем
прасяднага ветрыку.

Хай зразумела:
межаў для фантазіі няма
ў імкненні апець цябе, але ўсе праўды,
усе выдумкі будуць слабыя,
калі сэрца стамляе каханне.

Каб дрэва жыцця з лістотай, якая спявае,
мне ў душы захаваць і зберагчы,
усёй сваёй істотай, як малітву паўтараю,
што ўся сутнасць майго жыцця
толькі ў любаче слоў,
якія будуць казаць: «Ты мне патрэбна!»

З узбекскай.

Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Гісторыя аднаго партрэта

У гэтым артыкуле гаворка пойдзе пра гісторыю ваеннага партрэта майго бацькі Мікалая Апанасавіча Давідоўскага. Ва Усходняй Прусіі было па-сапраўднаму ціха. Баявыя дзеянні на гэтым напрамку скончыліся ў пачатку красавіка 1945 г., і толькі па зводках Саўінфармбюро было вядома аб тым, што ў Берліне і каля яго яшчэ ідуць баі. Яны ўжо не былі такімі крывавымі, як у пачатку вайны.

...Партрэт майго бацькі, напісаны на палатне алеем невядомым мастаком на Куршскай касе ў красавіку 1945 г. Тады ў яго 17-ы Гвардзейскі ордэна Кутузава стралковы полк, 5-ю Гвардзейскую стралковую Гарадскую ордэна Леніна, Чырванасцяжную ордэна Суворова дывізію прыехалі мастакі і артысты з канцэртамі. Мастакі шукалі цікавых людзей. І, канешне, галоўным чынам гэта былі камандуючыя палкамі, дывізіямі і г. д. Простаму салдату, які вынес увесь цяжар вайны, месца на іх палотнах не было. Але аднаму з мастакоў вельмі спадабаўся тата, і ён вырашыў напісаць яго партрэт. Памер палатна — прыкладна 57×43 см. У нейкім закінутым доме, кабы чыста прабраным невядомы мастак пасадзіў простага старшага сяржанта стралковай роты на стул і пачаў шукаць месца для сябе, каб святло з акна зрабіла больш выразным бацькаў твар. А самае галоўнае, каб яно дапамагло паказаць сапраўдны характар таты, яго пачуцці, перажыванні і духоўны стан.

Вайна была амаль скончана, і да падпісання Акта аб безагаворачнай капіту-

ляцыі заставалася каля двух-трох тыдняў. Салдаты адпачывалі ад страшэннага ваеннага пекла, ад артылерыйскай кананады, бамбёжак, танкавых атак. А самае галоўнае — перасталі гінуць самыя надзейныя сябры.

Тата ўспамінаў тую цішыню, якая зняначку наступіла пасля грукату гармат, мінамётаў і танкавых атак. Просты салдат пасля чатырох гадоў баёў пачаў «глухнуць ад цішыні». Так звыкліся з франтавым жыццём, што нармальнае пачало здавацца штучным,

ненатуральным. Але з добрым звыкаюцца хутка. Таму і з партрэта на мяне глядзіць спакойны, але крыху стомлены нядаўнімі баямі бацькаў твар.

Доўгачаканая цішыня падарыла людзям надзею на мірнае, хаця і цяжкае пасляваеннае жыццё. А бацьку чакала наперадзе сустрэча з роднымі і вяртанне ў сваю вёску Русакі, што на Капыльшчыне. У тым доме, дзе быў напісаны партрэт, тата знайшоў фабрычна запакаваны касцюм-тройку (дарэчы, фабрыкі «Камінтэрн»). Пасля таго, як высах алей на партрэце, скруціў яго і загарнуў у нейкую анучу. З такім скарбам і вярнуўся дамоў.

Партрэт разам з татай прыехаў у Мінск і далей вандраваў па горадзе, «не вылазячы з анучы». Спачатку ў інтэрнат БДУ, потым на вул. Рабкараўская, 29 у дом маіх бабулі Мальвіны і дзядулі Антона і, урэшце рэшт, на вул. Натуралістаў, д. 4. З 1955 да 1981 года ён так праваляўся загорнутым у тую самую анучу. Быў такі момант, калі бацька нават хацеў выкінуць на сметнік гэты стары рулон з анучы, але нешта яго спыніла, і партрэт захаваўся.

Нарэшце, пасля першага капітальнага рамонту кватэры мы набылі новую шафу, бо старая пачала развальвацца. І калі даставалі з яе рэчы, то разам з імі вываліўся на падлогу нейкі скрутак. Верхні пласт той анучы спаракнеў і пачаў сыпацца ад старасці. Навобмац там было нешта цвёрдае, падобнае на скручаныя аркушы ватмана, а калі раскруцілі... Мы ўбачылі бацькаў партрэт, а ён расказаў нам гэтую гісторыю. Партрэт нам вельмі спадабаўся, а вось стан палат-

на — не. Яно ад няправільнага захоўвання пачало трэскацца, і, каб захаваць яго, наша родзічка Ганна Фіцнер узяла яго на працу, наклеіла на шматслойную фанеру і пакрыла лакам. Такім чынам партрэт быў выратаваны.

Напрыканцы хачу выказаць спадзяванне на тое, што, можа, хто пазнае руку ці то свайго бацькі, ці то дзядулі. У такім выпадку, калі ласка, паведаміце мне праз рэдакцыю. Буду вельмі ўдзячны. Хоцацца даведацца прозвішча мастака.

Зміцер ДАВІДОЎСКИ
Фота даслана аўтарам

Творчасць не мае нацыянальнасці

У ліпені гэтага года споўнілася 69 гадоў ураджэнцу Бярэзіншчыны, украінскаму прызіку, паэту, драматургу і журналісту Генадзю Доўнару. Яго лёс — сведчанне таго, наколькі цесна пераплецены лёсы народаў былога Савецкага Саюза. Літаратурная творчасць нашага земляка зрабіла яго ім'ям значным, ён праславіў Бярэзіншчыну далёка за яе межамі.

Нарадзіўся Генадзь 8 ліпеня 1925 года. Беларуская вёска — слоўнік яго жыцця, адкуль узыходзіў яго светальны ранак. Першая жыццёвая станцыя — вёска Брыялёва Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці — налічвала 23 двары і 137 жыхароў. Хлопец з сялянскай сям'і змалку прайшоў пучывінамі непрыхарошанага вясковага жыцця, якое не песціла. Доўнарам нярэдка даводзілася жыць надгаладзь, на нішчымніцы, калі хлеб быў няспраўджанай марай. У 1934 годзе сям'я ў пошуках лепшай долі рушыла ў вялікі нязведаны свет — пераехала ва Украіну ў Херсонскую вобласць. Верылася: наперадзе — кіламетры шчасця. Было на той час Генадзю 9 гадоў. Вось так, ужо на ўкраінскай зямлі, ураджэнец Бярэзінскага краю пачаў пісаць новыя старонкі сваёй біяграфіі. Вучоба ў школе давалася кемліваму беларускаму хлопчыку лёгка, для яго не існавала моўнага бар'еру. З выбарам прафесіі праблем не было — душа ляжала да настаўніцкай працы. Аднак вайна перакроіла яго мары: планы на вучобу давалася адкласці. Шаснаццацігадовы юнак стаў удзельнікам антыфашысцкага падполля. Па даносе

зрадніка апынуўся ў канцэнтрацыйным лагерах, адкуль здолеў збегчы. Пасля вызвалення тэрыторыі Украіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у 1944 годзе змагаўся з ворагам у радах Савецкай арміі, што стала чарговым этапам станаўлення юнака, узмужнеласці асобы — чалавека — грамадзяніна, адказнага за свой лёс і лёс краіны. Адважны баец Генадзь Доўнар адзначаны трыма ордэнамі — Славы, «За асабістую мужнасць», Айчыннай вайны I ступені. Узмужнелы франтавік — шырокія плечы, выпраўка, адкрыты твар — з маладой вясной у сэрцы і байцоўскім тэмпераментам адразу пасля заканчэння вайны паступае ў Адэскі дзяржаўны ўніверсітэт на філалагічны факультэт. У 1950 годзе Генадзь Станіслававіч пачаў пісаць свой працоўны чыстак — выкладаў украінскую мову і літаратуру ў СШ № 16 г. Луганска. Меркаваў, што па шчаслівым білеце трапіў у гэты горад, бо лічыў за гонар навука дзяцей шахцёраў — прадстаўнікоў самай небажальнай мірнай прафесіі. Філолаг Г. Доўнар тонка адчуваў мелодыку слова. Часта заседжваўся за настаўніцкім сталом не толькі, каб праверыць сацыяльнае вучняў, але і каб пакласці на паперу ўласны мастацкі творы. Яго ўражлівае сэрца было скіравана на літаратурнае пісьменства, шыфры ўласнага шчасця ён шукаў у творчасці. Літаратурны талент настойліва прабіваўся ў свет. Назапашаны адукацыйны і жыццёвы багаж служыў добрым падмуркам прыгожага пісьменства.

У 1952 годзе ў Адэсе ластаўкай паляцела ў свет першая кніга апавесцей Г. Доўнара «Калі сэрца запаліць». Ад-

Фота з сайта zemlug.ru

Генадзь Доўнар.

чуўшы акрыленне ад першага ўдалага пісьменніцкага вопыту, Генадзь Станіслававіч не пабаяўся змяніць сюжэт свайго лёсу — стаў журналістам абласной газеты «Прапор перемоги», а затым — рэдактарам Луганскага абласнога тэлерадыёкамітэта. Гэта быў яго асэнсаваны выбар. На журналісцкай ніве ён працаваў 30 плённых гадоў (1953—1983), пяць гадоў (1983—1988) займаў пасаду адказнага сакратара Варашылаўградскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў УССР. Журналісцкая і рэдактарская дзейнасць не перашкаджала пісьменніцкай творчасці.

Будучы па тэмпераменце байцом, ён адчуваў цікавасць да перамен у грамад-

стве. Кожны твор пісьменніка і драматурга — своеасаблівая жыццёвая і творчая вяха. Тут выразна праявілася яго асоба, светаадчуванні і погляды, духоўны вопыт і літаратурны талент. Пісьменнік устаўляў героіку звыкллага будзённага жыцця і патрыятызм грамадзян непераможнага Савецкага Саюза, украінскага народа. Аўтар звяраў сваю творчасць з крокамі краіны, якая жыла ў рытме ўдарных 5-годак і новабудовляў, стварыў праўдзівыя вобразы шахцёраў Луганска і Данбаса. Заслужана атрымаў званне ганаровага грамадзяніна Луганска.

Генадзь Доўнар — аўтар апавесцей «У шахцёрскай сям'і» (1958), «Сябры побач» (1960), «На быстрыні» (1968), «На смяротны бой», «Вялікі лес» (1972), «Вяртанне» (1976), «Падзяліся агнём» (1985), «9 урокаў гіпнозу» (2002); раманнаў у апавесцях «Чалавек, які ўваскрос» (1960), «Галоўчанка» (1975), «Дарога без канца» (1980, 1985), «Там, на шахце Урмінскай», «Гарачы экран», «Хрыстос уваскрос» (1997), «Кліч розуму» (2000). Гімнам свабодалюбіваму духу луганцаў і жыхароў Данбаса на ўсю моц прагучалі гісторыка-дакументальныя раманы «Луганцы» (1994) і гістарычны раманы «Данбас у агні» (2003).

Памёр таленавіты ўраджэнец Бярэзіншчыны, славны ўкраінскі пісьменнік 18 снежня 2009 года, пахаваны ў Луганску. Лёс адмераў яму 84 гады дастойнага жыцця. Сын Беларусі і Украіны ўсім сваім жыццём даказаў: творчасць не мае нацыянальнасці, ды з'яўляецца нацыянальным гонарам, аб'ектам усанароднай памяці.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Крэда ўрача — міласэрнасць

Першапачаткова здаецца, што паміж дакладнай і сур’ёзнай медыцынскай справай і мастацтвам не можа быць нічога агульнага. Аднак фотавыстаўка «Адзін дзень з жыцця паліклінікі» паказвае, што абедзве сферы рознымі спосабамі спрабуюць падтрымаць душэўны стан чалавека, дапамагчы і зрабіць жыццё прыемным для ўсіх.

Сёлета 10-я гарадская паліклініка г. Мінска святкуе сваё 15-годдзе. Галоўны ўрач Святлана Цабкала стаяла каля вытокаў стварэння ўстановы. Літаральна працавала разам з будаўнікам, набірала калектыву і кантралявала ход работы. Кожны год 17 жніўня паліклініка святкуе дзень нараджэння, ладзячы розныя імпрэзы для медыцынскіх работнікаў і для пацыентаў. «У гэты святочны дзень мы асацыіруем сябе з маленькім дзіцём. І вось нам ужо пятнаццаць гадоў. Мы ўвайшлі ў падлеткавы ўзрост, калі хочацца мяняць вектар, знаходзіць новыя, незвычайныя шляхі, развівацца ў розных сферах, быць смелымі і прагрэсіўнымі», — расказала Святлана Іванаўна.

За гады існавання ўстановы ў калектыве з’явілася традыцыя: урачыста дзякаваць ветэранам медыцынскай працы і знаёміць новых супрацоўнікаў з асаблівасцямі будучай прафесіі. «15-годдзе нельга назваць сапраўдным юбілеем. Але для многіх з нас гэта вялікі перыяд, які хочацца захаваць у памяці на доўгія гады», — адзначыла галоўны ўрач.

Вядомы фотажурналіст Юрый Іваноў, аўтар знакамітага здымка «Лятучка» і іншых работ, якія сталі сімвалам Беларусі далёка за яе межамі, падарыў паліклініцы частку сваёй творчасці. Фатограф стварыў серыю фотаздымкаў калектыву, дзе былі задзейнічаны ўсе аддзяленні ўстановы. Колькасць супрацоўнікаў, якія трапілі ў аб’ектыва фотаапарата, перавышае сотню. Творчасць Юрыя Іванова адметная тым, што мастак амаль што пазбягае пастановачных здымкаў. Яго работы — адлюстраванне спантаннасці жыцця. Фатограф паказвае разнастайную рэальнасць, а па яго творах

Юрый Іваноў.

можна прасачыць гісторыю краіны. На фотаздымках Юрыя Іванова ўвасоблены жывыя людзі з сапраўднымі эмоцыямі і ўсмешкамі.

«Гэты фотапраект з медыцынскімі работнікамі стаў справай гонару. Я ганаруся ўзроўнем бясплатнай медыцыны ў нашай краіне, таму прапанову Святланы Іванаўны зрабіць выстаўку прыняў з радасцю. Работа працягвалася некалькі тыдняў, але нават за такі кароткі тэрмін я паспеў пазнаёміцца амаль з кожным супрацоўнікам паліклінікі. Прыемна, што атрымалася захаваць невялікую частку жыцця установы», — падзяліўся Юрый Іваноў.

Над выстаўкай таксама працавалі дызайнер Веньямін Маршак і паэт Фёдар Баравы. Апошні прысвяціў паліклініцы верш «Палац здароўя», дзе адлюстраван у гэтых установах, пачынаючы са звычайнай будоўлі — цэглы і пяску.

Одна из важнейших задач —
пациентам дарить милосердие.
Важно надёжный создать коллектив.

Из счастливых, горячих сердец.
Порой здоровьем своим заплатим,
Строите вместе здоровью дворцы.

Многія творы паэта пакладзены на музыку. Аўтар піша песні на розныя тэмы, і медыцына не стала выключэннем. Фёдар Баравы разам з кампазітарам Уладзімірам Сукалінскім напісалі твор «Міласэрнасць», які звязвае подзвігі медсёстраў на полі бою ў гады Вялікай Айчыннай вайны і подзвігі сучасных дактароў, якія кожны дзень ратуюць тысячы жыццяў.

Выстаўка «Адзін дзень з жыцця паліклінікі» складаецца з шэрагу фотаздымкаў, на якіх адлюстравана паўсядзённае жыццё ўстановы. «Вельмі важна захаваць кожнага на старонках нашай гісторыі, таму што людзі сыходзяць, але іх унёсак у работу паліклінікі застаецца назаўжды. У будучыні мы б хацелі адкрыць музейны

пакой, дзе будзе захоўвацца памяць пра шлях нашай установы, які складаецца з такіх маленькіх імгненняў, што трапілі на фотаздымкі».

Лізавета КРУПЯНЬКОВА
Фота Віктара ДРАЧОВА

на развітанне

Тэатр як сэнс жыцця

Пайшла з жыцця заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Тамара Уладзіміраўна Скарцова, актрыса і вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Нарадзілася яна 9 сакавіка 1946 года ў вёсцы Бялёвічы, што на Случчыне. Паступіла на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Тут па-сапраўднаму захапілася сцэнай, іграла ў студэнцкім тэатры. Неўзабаве даведалася аб наборы ў студыю пры Купалаўскім тэатры. Вытрымала вялікі конкурс і трапіла ў славетны калектыв. Педагогам па студыі быў народны артыст СССР Леанід Рахленка. Ёй назаўсёды запамніліся яго прарочыя словы: «Вы будзеце іграць пасля сарака». А хутка ў Мінск прыехаў на гастролі Коласаўскі тэатр. Яго спектаклі настолькі спадабаліся Тамары, што яна папрасіла прыняць яе ў віцебскую труп. Так, з 1971 года і амаль да апошніх дзён жыцця яна засталася вернай гэтай тэатру.

Тамара Скарцова сыграла больш за 80 запамінальных роляў. Найперш трэба прыгадаць Мальвіну з «Несцеркі» В. Вольскага, Марцэлю з «Хама» Э. Ажэшкі, Варвару Іванаўну з «Касаткі» А. Талстога, Агафію Ціханаўну з «Жаніцбы» М. Гогаля, Барбашаву («Праўда добра, а шчасце лепш» А. Астроўскага — прэмія Беларускага саюза

тэатральных дзеячаў за найлепшую жаночую ролю), Маргарэт з «Бацькі» А. Стрындберга, Джын Хортан з «Квартэта» Р. Харвуда, Растапчыну з «Афінскіх вечароў» П. Гладзіліна, Мамі з «Васымі закаханых жанчын» Р. Тама, Эду («Матылёк... Матылёк...») А. Нікалаі, Луізон і Смерць ў «Нібыта хворым» Ж.-Б. Мальера...

Актрыса прадстаўляла Коласаўскі тэатр на шматлікіх міжнародных тэатральных фестывалях і заўсёды атрымлівала высокую ацэнку экспертаў.

Адным з самых яскравых вобразаў, створаных ёю, была Бабуля ў спектаклі «Пахавайце мяне за плінтусам» па аднайменнай апавесці Паўла

Санаева, пастаўленым Валерыем Анісенкам. Галоўнае, чым вызначалася яе гераіня, — фанатычная, бязмерная любоў да ўнука. Як сказаў вядомы расійскі тэатральны крытык, галоўны рэдактар часопіса «Тэатральная жизнь» Алёг Півавараў, які глядзеў спектакль у Віцебску, «цяпер нават у Маскве так не іграюць, вы іграеце на разрыві аорты». За гэтую ролю актрыса была ўзнагароджана дыпламам «За псіхалагічную праўду вобраза ў сцэнічным увасабленні сучаснай прозы» на IV Міжнародным фестывалі «Родниковое слово» (Архангельск, Расія), «Залатым дыпламам» на Міжнародным форуме «Залаты Віцязь» у межах Славянскага форуму мастацтваў «Залаты Віцязь» (Масква, Расія). За гэтую ж работу атрымала прыз «Найлепшая жаночая роля» на VI Міжнародным фестывалі камерных і монаспектакляў «LUDI» (Арол, Расія).

Артыстка вылучалася творчай нястомнасцю, пастаянным жаданнем працаваць. Тэатр быў для яе сэнсам жыцця. Памяць пра Тамару Уладзіміраўну Скарцову назаўсёды застанеца ў нашых сэрцах.

Юрый ІВАНОВСКИ,
літаратурны рэдактар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа

зваротная сувязь

Пад мелодыю слоў

Канал «Культура» Беларускага радыё прапанае літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя да ўвагі слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер у рамках публіцыстычнай перадачы Нас-тасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» пройдзе сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню». У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча. Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях аповесць Васіля Быкава «Альпійская балада» чытае артыстка Маргарыта Захарыя. У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы ёсць магчымасць слухаць аповесць Пятра Васючэнкі «Дванаццаць подзвігаў Геракла». Чытае заслужаная артыстка Беларусі Алена Сідарава. Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з апаздананнямі айчынных і замежных аўтараў. У праекце «Прачулым радком» гучаць вершы беларускіх пісьменнікаў.

Заўтра перадача «Радыётэатр плюс» пазнаёміць з творами Алёга Мінкіна «Мяне тут не было», 25 жніўня адбудзецца пастаноўка паводле Генры Слезара «Крык у начы».

Штоўечар у 21.00 да ўвагі маленькіх слухачоў — «Вячэрняя казка».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзей
Уладзімір Гіламедаў
Вольга Дадзіямава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
22.08.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 689

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1896
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэзююцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

